

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

Kateřina Ebenhöhová

KŘEST V MYŠLENÍ RANĚ NOVOVĚKÉHO MĚŠTANA

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.
České Budějovice 2006

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Českých Budějovicích 27. dubna 2006

.....

KŘEST V MYŠLENÍ RANĚ NOVOVĚKÉHO MĚŠŤANA

ANOTACE

Narození a křest dítěte patřily ve všech dobách k významným událostem v životě člověka. Předkládaná bakalářská práce chce ukázat, jaký význam měl křest a jak byl reflektován v měšťanské společnosti raného novověku. Oproti tradičně užívaným evidenčním pramenům jsem se soustředila na prameny osobní povahy. Rozbor šesti vybraných rodinných pamětí umožnil další pohled na obřad křtu a roli kmotra a také na konfrontaci mezi církevními nařízeními a soudobou životní praxí ve městech 16. a 17. století. Přepis jediných nevydaných pamětí - Památní knihy Jana staršího Malkovského, radního v Horažďovicích z let 1679 až 1740 - je přílohou této práce. Kromě reflexe křtu a kmotrovství věnuji pozornost údajům o narození, záznamům o dalších životních osudech dítěte, případně o jeho smrti. Nakonec naznačuji další možnosti využití pamětí jako pramenu k poznání sociálního, náboženského a společenského vnímání okolního světa z pohledu jedinců v měšťanském prostředí.

BAPTISM IN THE THINKING OF EARLY MODERN BURGHERS

SUMMARY

The birth and the baptism of child were significant events in the life of people in all historical periods. This bachelor thesis demonstrates meaning of the baptism rite and its reflection in the urban society in the Early Modern Age. The interest has been focused on personal instead of usually used register sources. The research of six family memoirs made possible another sight at confrontation between religious order and everyday practice in baptism and godparenthood in towns in the 16. and 17. centuries. The work is supplemented with the edition of one of these burgher's memoirs. Expect the baptism rite and the role of godparenthood attention is paid to notes on the birth and the future life of the child. Finally other possibilities of the use of family memoirs as the source of identity of the outer world from burgher's sight are indicated.

OBSAH

1. Úvod	6
2. Město a měšťané v raném novověku	10
2.1 Struktura města v raném novověku	11
2.2 Kultura ve městech	14
3. Narození, křest a kmotrovství	17
3.1 Narození a křest	17
3.2 Kmotrovství	22
4. Rodinné paměti	25
4.1 Jiří Bartošek	26
4.2 Dvorští z Gryfí Hory	31
4.3 Jan Jiří Matthias Račenský	33
4.4 Mařanové Bohdanečtí z Hodkova	34
4.5 Rodina Jelínkova	37
4.6 Jan starší Malkovský	41
4.7 Záznamy o narození a křtu	43
5. Ostatní prameny	56
5.1 Nejstarší českokrumlovská matrika	56
5.2 Kázání, náboženské polemiky, mravoučná literatura	56
6. Závěr	59
7. Seznam pramenů a literatury	62
8. Příloha: Památní kniha (1679 – 1740) staršího Jana Malkovského, radního v městě Horažďovicích	69

1. ÚVOD

Narození, svatba, děti, smrt – alfa a omega života většiny lidí. Přejímové rituály byly a jsou důležitou součástí života nejen jednotlivců, ale i lidí žijících v jejich okolí; ať teritoriálním či společenským. Důležité události vyžadovaly specifické chování všech zúčastněných lidí; to mělo svůj základ jak v předepsaném církevním obřadu, tak se inspirovalo po generace tradovanými pověrečnými rituály. Nejinak tomu bylo i v raném novověku. Tato práce se zabývá tím veselejším „koncem“ nitě lidského života, tedy narozením a křtem. Zatímco raně novověké šlechtě a venkovu je v současné době věnována značná pozornost,¹ města zůstávají poněkud v pozadí; proto bylo těžiště zájmu přeneseno na měšťanské prostředí.

Chceme-li alespoň částečně poznat, jak měšťané v raném novověku vnímali tuto událost v jejich životě, je třeba pokládat pramenům správné otázky. Jak vnímali měšťané v raném novověku narození potomka? Co pro ně znamenal křest? Jaké bylo vůbec vnímání rodiny v tomto prostředí? Jaká byla společenská úloha křtu? Jaké byly motivy například pro volbu kmotra, volbu faráře či jméno dítěte? Byly tyto motivy náboženské, jak je stanovil tridentský koncil, či spíše společenské? Nerozhodovala u kmotra spíše teritoriální blízkost než společenské postavení? Jak vypadal křest u katolíků a jak u nekatolíků? Jsou nějaké společné prvky v obřadu křtu

¹ K dějinám každodennosti v raně novověkém šlechtickém prostředí blíže například Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2001; Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha 2001; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dyn posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997; Pavel KRÁL, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439-456; Martin HOLÝ, *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*, *Historická demografie* 28, 2004, s. 15-33. Pro oblast venkova: Miroslava MELKESOVÁ, *Křestní obřad a úloha kmotra v polovině 17. století*, Diplomová práce Historického ústavu Jihočeské univerzity, České Budějovice 2002; část této práce byla publikována: TÁŽ, *Adhiberi solent, qui copatres vocantur. Kmotrovství ve venkovském prostředí raného novověku na základě výzkumu chýnovské farnosti*, *Historická demografie* 27, 2003, s. 63-120; TÁŽ, *Křtiny a úvod ve venkovském prostředí raného novověku*, *Historický obzor* 14, 2003, č. 11-12, s. 262-276.

u měšťanů napříč různými městy? Jaký byl vztah kmotr – rodiče? A vztah kmotr – kmotřenec? Jak byla vůbec osoba kmotra v této době vnímána?

Ačkoliv se téma narození nejčastěji zpracovává z demografického hlediska,² má tato práce jiné cíle. Chce přispět k poznání sociálního, náboženského a společenského vnímání okolního světa z pohledu jedinců v měšťanském prostředí, a to na základě svědectví osobních pramenů.

Hlavním pramenem se staly rodinné paměti.³ Osobní prameny se v poslední době těší u historiků značné pozornosti. Avšak také z předchozích období máme zpřístupněno značné množství pamětí, většinou dílčími studii v odborných časopisech. Vznikly edice a studie nejen z prostředí šlechtického,⁴ ale také měšťanského. Celá řada jich však na své zveřejnění ještě čeká. Pro tuto práci jsem vybrala pět edic a jedny doposud nevydané paměti, které obsahují nejvíce záznamů

² Srov. Ludmila FIALOVÁ a kol., *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1998; Pavla HORSKÁ a kol., *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Praha 1990.

³ Přesné vymezení tohoto pojmu není jednoznačné a je zatím předmětem diskuzí. Blíže Milan KOPECKÝ, „Kronika“ a „historie“ jako literární žánry epochy renesance, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 29, D 27, 1980, s. 51-60; Zdeněk BENEŠ, *Historický text a historická kultura. Studie o principech českého humanistického dějepisectví*, Praha 1992, s. 17-22. Význam je naznačen i ve studiích dvou zkoumaných pramenů: Josef HRDLIČKA (ed.), *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*, České Budějovice 2003, s. 17-18; Petr ZEMEK (ed.), *Bartoškova kronika*, Uherský Brod 2004, s. 213-216.

⁴ Například Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Vodňanští z Uračova a jejich zápisky*, Časopis Musea království českého 68, 1894, s. 135-146, 274-285; Alois JAŠEK (ed.), *Rodinný zápisník pánů ze Zástřízli a z Petřvaldu*, Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci 52, 1939, s. 19-23; Anna VAVROUŠKOVÁ (ed.), *Rodinné zápisy Chřepických z Modliškovic*, Časopis rodopisné společnosti československé v Praze 6, 1934, s. 1-18; Josef KOPAL (ed.), *Rodinné paměti Alžběty Lidmily svob. paní z Lisova a na Novém Stránově, roz. Tengnaglové z Kampu*, Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze 14, 1906, s. 124-132, nověji Jana RATAJOVÁ (ed.), *Alžběta Lidmila z Lisova. Rodinné paměti*, Praha 2002; Petr VOREL (ed.), *Vídeňský deník rytíře Dvořeckého z roku 1559*, Folia historica bohemica 19, 1998, s. 7-36; Jan Pavel HILLE (ed.), *Paměť Stanislava Bořka Dohalského z Dohalic o vlastním rodu z r. 1681*, Časopis Společnosti přátel starožitností 11, 1903, s. 128-133; František PALACKÝ (ed.), *Paměti pana Pavla Korky z Korkyně, znamenitého vůdce českého v 16. století*, Časopis českého musea 3, 1829, s. 29-32; 4, 1830, s. 433-442.

o narození a obřadu křtu v rodině. Autoři těchto písemností pocházeli z různých příček společenské hierarchie v rámci měst, zohledněno bylo také náboženské hledisko. Zároveň se tu ukazuje spektrum šesti různých novověkých měst na území Čech a Moravy. I zde se vynořuje řada otázek, například jak vypadá zápis o narození a křtu v pamětech? Lze ho označit za určité topoi? Zmiňuje se autor dál v pamětech o osudech svého dítěte? Zaznamenávali například astrologická znamení svých dětí?

Ne všechny vydané měšťanské paměti však obsahují pro tuto práci důležité zápisy o rodině anebo jich obsahují jen velice málo.⁵ Některé se zabývali povětšinou událostmi v zemi, případně ve městě,⁶ jiné zachycují pouze hospodářské či úřední záznamy.⁷

⁵ Například Josef HRDLIČKA (ed.), *Deníkové záznamy jindřichohradeckého měšťana Jiříka Pavlovského z počátku 17. století*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 137-174; August SEDLÁČEK (ed.), *Paměti Jiříka Tesáka Mošovského a jeho syna*, Časopis Musea království českého 83, 1909, s. 57-68. Patří sem i autobiografie Jakuba Krčina z Jelčan: Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I*, Praha 1985, s. 244-256.

⁶ Jiří MIKULEC (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova*, Praha 1996; August SEDLÁČEK (ed.), *Dvoje rodinné paměti*, Památky archeologické a místopisné 9, 1871-1873, s. 893-895; Jaroslav KOLÁR (ed.), „Pamětní knížka“ Jana Rakovnického z let 1575-1605 a české paměti 16.-17. století, Listy filologické 90, 1967, s. 394-403; Bohdan ZILYNSKYJ (ed.), *Neznámý letopis měšťana Nového Města pražského z let 1492-1539*, Pražský sborník historický 17, 1984, s. 52-89; Jiří DVORSKÝ (ed.), *Pražské paměti Jana Piláta Rakovnického z Jenštejna 1575-1605*, Pražský sborník historický 7, 1972, s. 161-172; Josef HRDLIČKA (ed.), *Konflikt jindřichohradeckých měšťanů s Vilémem Slavatou v pamětech Jiříka ze Kře*, Jihočeský sborník historický 69-70, 2000-2001, s. 188-208; Josef PRUCEK (ed.), *Kronika Mikuláše Františka Kerneria z let 1658-1689*, in: Okresní archiv v Olomouci 1985, Olomouc 1986, s. 157-174; TÝŽ (ed.), *Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem*, in: Okresní archiv v Olomouci 1982, Olomouc 1983, s. 141-152.

⁷ Jindřich STRNAD (ed.), *Záznamy jindřichohradeckého kupce v kalendáři minucí pro rok 1621*, Výběr z prací členů historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 23, 1986, s. 94-108; František TEPLÝ (ed.), *Zápisky Mikuláše Franchimonta z Frankenfeldu*, Časopis Společnosti přátel starožitností 18, 1910, s. 121-133. Úřední či oficiální záznamy převažují v Milada SVOBODOVÁ (ed.), *Paměti obyvatel Menšího města pražského z let 1581 – 1628 ve Velešlavinově kalendáři historickém*, Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků 7/1, 1990, s. 75-105; Vojtěch Jaromír NOVÁČEK (ed.), *Drobné zprávy*

Jedním z dalších cílů práce je také naznačit další možnosti využití rodinných pamětí, neboť poskytují velké bohatství informací o vnímání okolního světa. Bohužel nejsou zatím dostatečně využívány.

Důležité pro pochopení pamětí jako pramenu jsou také následující otázky. Z jakého důvodu si měšťané paměti vedli? Proč si je vůbec začali vést? Kde brali inspiraci? Věděli, že si někdo někde jinde paměti píše, a proto si začali psát také?⁸

Poněkud jednostranný pohled na křest z hlediska pamětí by zde měl být doplněn využitím dalších pramenů. Větší spektrum pramenů může vést k přesnějšímu podhalení života v městech raného novověku. Za zásadní pramen lze označit matriky, pokud se pracuje s údaji o narození. Zajímavější pohled na křest mohou poskytnout kázání, náboženské polemiky či mravoučná literatura. Tato práce zatím pouze naznačuje jejich využití; důkladně se jim chci věnovat ve své další práci.

historické. Z kalendářů při deskách zemských chovaných, Památky archeologické a místopisné 16, 1893-1895, s. 47-52, 99-108, 159-164, 323-324, 499-506, 801-810.

⁸ V Olomouci se konala konference s názvem *Paměti – způsob zobrazení skutečnosti*, kde se těmito otázkami zabývala Marie TOŠNEROVÁ; na internetových stránkách www.svkol.cz/konf/ jsou o konferenci další informace včetně příspěvků, které zde byly předneseny. Tohoto tématu se dotkl i Josef HRDLIČKA (ed.), *Autobiografie*, s. 17.

2. MĚSTO A MĚŠŤANÉ V RANÉM NOVOVĚKU

Zájem o dějiny měst v raném novověku prošel v české historiografii od počátku 20. století do současnosti vývojem. Konec 19. a počátek 20. století nepochybně patří kulturním dějinám měst, kde se stěžejním a dodnes v šíři záběru nepřekonaným stalo dílo Zikmunda Wintera.⁹ Od třicátých let 20. století se objevují práce, zabývající se dějinami správy jednotlivých typů měst.¹⁰ Šedesátá léta znamenala počátek orientace historiografie na hospodářské a politické dějiny.¹¹ Bilancí stavu tehdejšího poznání o městech raného novověku se stala v roce 1990 vědecká konference v Pardubicích nazvaná „Česká města v 16.-18. století“.¹² Od devadesátých let se historiografie převážně zabývá dějinami každodenní kultury a kulturního života ve městech; nejčastěji se toto téma zpracovává dílčími geograficky vymezenými¹³ či

⁹ Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst I – II*, Praha 1890 – 1892; TÝŽ: *Z rodiny a domácnosti staročeské I – II*, Praha 1911-1912; TÝŽ: *Život církevní v Čechách I*, Praha 1895

¹⁰ Z novější doby *Poddanská města v systému patrimoniální správy*, Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12. – 13. září 1995, Ústí nad Orlicí 1996; Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005.

¹¹ Josef JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, Praha 1955; TÝŽ, *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961; TÝŽ, *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, Praha 1963; TÝŽ, *Města v českých zemích v 16. století*, *Historická demografie* 4, 1979, s. 165-203; František KAVKA, *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v 1. polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky*, *Sborník historický* 6, 1959, s. 253-294; TÝŽ, *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století*, *Sborník historický* 4, 1956, s. 110-188.

¹² K této konferenci byl vydán sborník Jaroslav PÁNEK (ed.), *Česká města v 16.-18.století*, *Sborník příspěvků z konference v Pardubicích 14. a 15. listopadu 1990*, Praha 1991.

¹³ Například Václav BŮŽEK (ed.), *Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*, České Budějovice 1991 (=Opera historica 1); TÝŽ, *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (=Opera historica 3); Václav BŮŽEK, *Linecké trhy a kultura jihočeských měšťanských domácností v předbělohorské době*, in: Jaroslav Pánek (ed.), *Česká města*, s. 237-244; TÝŽ, *Městské domácnosti úředníků a dvořanů posledních Rožmberků*, in: Pocta Josefu Petráňovi, Praha 1991, s. 201-225; TÝŽ, *Renesanční domácnost soběslavského primátora Řehoře Smrčky ze Sabinova*, *Táborský archiv* 3, 1991, s. 34-51; Václav BŮŽEK – Hana BŮŽKOVÁ – Jana

tematicky zaměřenými¹⁴ studii. Oproti souhrnné práci Františka Hoffmana o středověkých městech¹⁵ představují města raného novověku oblast, která na svou moderní syntézu ještě čeká.¹⁶

2.1 Struktura města v raném novověku

Abychom mohli lépe poznat obraz života ve městech, zmíněných v této práci, je důležité znát jejich právní statut. Královská a horní města byla ve vlastnictví samotného panovníka; věnná města finančně zajišťovala královny při ovdovění. Toto dělení však již v předbělohorské době nemělo téměř žádný význam. V **královských městech** zůstala pouze podřízenost jednotlivých typů třem různým stavovským úředníkům, kteří prováděli pravidelné obnovování městských rad a ustanovovali do funkcí nové konšely. V Čechách příslušela tato úloha královskému podkomořímu v případě královských měst, u věnných měst podkomořímu králové a u horních měst nejvyššímu mincmistru Království českého; na Moravě bylo šest královským měst podřízeno moravskému podkomořímu. Dědičnou vrchností **vrchnostenských** neboli **poddanských měst**¹⁷ byly příslušníci panského či rytířského stavu, dále královská

STEJSKALOVÁ, *Interiéry domů v jihočeských předbělohorských městech (Životní styl měšťanů v době pozdní renesance a manýrismu)*, Jihočeský sborník historický 59, 1990, s. 113-127; TÍŽ, *Měšťanské domácnosti v předbělohorských jižních Čechách (Prameny, metody, stratifikace)*, Jihočeský sborník historický 59, 1990, s. 70-74; Michaela NEUDERTOVIÁ, *Život předbělohorské šlechty na Lounsku z pohledu pramenů městské provenience*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století*, Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem 30.-31. října 1991, Ústí nad Labem 1992; Michaela KOKOJANOVÁ (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18.století)*, Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25.-27. dubna 1995, Prostějov 1997.

¹⁴ Například Jiří PEŠEK, *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547-1620 (Všední dny kulturního života)*, Praha 1993.

¹⁵ František HOFFMANN, *České město ve středověku*, Praha 1992.

¹⁶ Pomoci při výběru literatury mohou bibliografie, například Jaromír KUBÍČEK a kol., *Bibliografie k dějinám měst České republiky*, Brno 1997; Jindřich FRANCEK – Tomáš ŠIMEK (edd.), *Hrdelní soudnictví českých zemí (Soupis pramenů a literatury)*, Pardubice 1995, s. 133-178.

¹⁷ K vrchnostenským městům například Petr VOREL, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*, Pardubice 2001.

města jako právní subjekty, případně stavovské či církevní instituce. Lze sem zařadit i někdejší královská, markraběcí či horní města nalézající se v dlouhodobé zástavě. V pohusitském období vznikla komorní města, která patřila do přímého panovnického majetku a na rozdíl od královských měst s nimi mohl panovník volně disponovat, směl je tedy prodávat či zastavovat podle své potřeby.

Důležité bylo ono „svobodné“ postavení královských měst, které umožnilo aktivně se podílet na politice v rámci třetího zemského stavu, a na druhé straně „nesvobodné“ postavení vrchnostenských měst v rámci země. Tato společenská hranice byla soudobou společností vnímána dosti zřetelně, i když po roce 1547 docházelo k postupnému sblížení právního postavení královských a vrchnostenských měst v důsledku zmenšování politických a společenských výsad třetího stavu. Důsledky třicetileté války a nastolení „absolutismu“ vývoj sblížení obou typů měst ještě urychlily. Došlo k celkovému společenskému a ekonomickému snížení významu měst. Postavení všech typů měst bylo sjednoceno reformou městské správy a vznikem magistrátů v josefínské době.

Svůj význam má i vymezení pojmu „měšťan“ či „měšťanstvo“. Josef Janáček definoval měšťanstvo právně: „Základním společným znakem této vrstvy bylo užívání městského práva a s ním spojených výhod i povinností“.¹⁸ Jiří Pešek toto vymezení rozšiřuje z více hledisek. Podle něho lze „za měšťana považovat každého obyvatele města, který byl podřízen městskému právu a alespoň zčásti participoval živností na plnění daňových povinností měšťanů vůči svému městu a měšťanstva jako celku vůči panovníkovi a zemi“.¹⁹

Města byla zajímavým sociálním prostředím. Uvnitř měšťanských společenství existovala další hierarchie, která se řídila převážně majetkem. Mezi „elity“ města patřili rentiéři, zástupci městské úřednické inteligence, ale i nejbohatší obchodníci a řemeslníci. Nejpočetnější vrstvu zaujímali řemeslníci a obchodníci, kteří se uvnitř ještě dále majetkově a sociálně diferencovali. V podmínkách malých českých měst převážně řemeslnicko-zemědělského charakteru ale k výraznému oddělování těchto dvou skupin nedocházelo. Nelze přehlédnout ani městskou chudinu bez jakéhokoliv držení majetku. Navíc ve městech žily i osoby, které do těchto skupin nepatřili:

¹⁸ Josef JANÁČEK, *České dějiny. Doba předbělohorská I/2*, Praha 1984, s. 142.

¹⁹ Jiří PEŠEK, *Měšťanská vzdělanost*, s. 18.

šlechtici, členové akademické obce a příslušníci kléru, kteří podléhali vlastní jurisdikci a stáli mimo městské právo.

V souvislosti s neformálními vztahy kmotrovství, které jsou předmětem mé práce, bych měla přiblížit vnitřní správu města. Zájmy krále zastupoval v královském městě po roce 1547 královský rychtář, v oblasti magdeburského práva zvaný též fojt.²⁰ Městský rychtář měl zpočátku značné pravomoci hlavně v soudní oblasti. Později jeho moc upadala, až se stal pouze jedním z představitelů města; zde ztělesňoval zachování řádu a dobrých mravů. Samosprávu města reprezentovala především městská rada, v níž zasedali konšelé neboli radní. Jejich počet se měnil s velikostí města, nejčastěji jich bylo dvanáct. Již v pozdním středověku se kompetence městské rady rozšířila z pouhé pomoci rychtáři a dohledu nad hospodářskými záležitostmi na všechny náležitosti správy města. Její členové se pravidelně každé čtyři týdny střídali ve funkci purkmistra; první purkmistr po obnově rady se nazýval primas čili primátor. Jediným úředníkem ve správě většiny měst byl městský písař; jeho práce spočívala ve vedení veškeré písemné agendy města a vyžadovala osobu vzdělanou a obeznámenou s právní problematikou. Radní potřebovali i místo ke svému jednání. Tím býval na počátku třeba kostel nebo soukromé domy, od 14. století se objevují první radnice. Řízení jednotlivých řemeslných odvětví bylo v kompetenci cechů. Na ty dohlížela také městská rada, ale jinak si své záležitosti cechy řídily samy. Úprava jejich chodu byla prováděna psanými artikulemi. V čele stáli cechmistři a zpravidla nejstarší z nich reprezentoval celý cech. U něj byla vedena a uchována úřední cechovní agenda a také pokladnice. Cechy sloužily nejenom svým členům, ale měly být ku prospěchu celé městské komunitě: přispívaly na charitativní potřeby, kostely, podílely se na obraně města při nebezpečí nebo třeba při hašení požárů.²¹

2.2 Kultura ve městech

Dva velké politické mezníky 16. a 17. století se odrazily ve všech sférách života měst. Lze je tedy považovat i za mezníky v oblasti kultury. Sankce ve městech po povstání roku 1547 postihly zejména oblast distribuce kultury, tedy především

²⁰ František ROUBÍK, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547-1783*, Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 6, 1930, s. 265-355.

²¹ Ke správě měst například Jaroslav MAREK, *Společenská struktura českých královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965.

knihtisk. Nejvíce se v kultuře projevilo omezení finančních prostředků měst a měšťanů. Přejít z této stagnace do kulturního rozmachu lze podle Jiřího Peška umístit do sedmdesátých let 16. století.²² Náhlý a radikální přelom pro oblast vzdělanosti a kultury znamenal rok 1620; souvisel zejména se společenskými změnami spojenými s potlačením stavovského odboje, rekatolizací země, se zánikem starých kulturních center a se značným odlivem inteligence způsobené emigrací. Tímto rokem se zásadně změnila většina společenských jevů a struktur v oblasti kultury.²³

Podstatnou složkou kultury bylo školství a vzdělání. Pro města se škola stávala jednou z hlavních institucí, soustřeďujících k sobě významnou část městského kulturního, společenského a náboženského života, mecenátu i reprezentace. Učitelé partikulárních škol patřili mezi přední organizátory kulturního života ve městě. Finančně i hmotně škola souvisela s provozem církevních zařízení, neboť bývá umístěna při faře. Hlavním účelem městské školy byla příprava pro praktické povolání, položení základů určitých morálních norem pro soužití v městském kolektivu a v neposlední řadě výchova inteligence nezbytné pro chod městského organismu. Zároveň škola umožňovala dobře situovaným nebo mimořádně nadaným jedincům překročit své sociální postavení a posunout se výše na společenském žebříčku uvnitř měšťanské společnosti. Pedagogické práce zastával na každé škole její správce, který měl na přelomu 16. a 17. století k ruce jednoho či několik podřízených učitelů s alespoň minimální akademickou zkušeností. „Distributorem“ učitelů pro česká města byla pražská univerzita, která zavedla systém „rotace“ učitelstva po městských školách; to znamená, že učitel zůstával na škole pouze po určitou dobu a poté odcházel učit jinde, což umožňovalo pedagogickým pracovníkům získat větší rozhled. Zásadní proměnu prodělalo městské školství v Čechách v průběhu třicetileté války; zrušení protestantské univerzity přispělo k zániku staršího modelu českého školství založeném na „rotaci“

²² Jiří PEŠEK, *Měšťanská vzdělanost*, s. 6.

²³ Kultura měst raného novověku viz poznámka č. 7; dále například Josef VÁLKA, *Česká společnost v 15.-17. století II. Bělohorská doba. Společnost a kultura „manýrismu“*, Praha 1983; TÝŽ, *Předbělohorská kultura a společnost (Poznámky k interpretaci a hodnocení)*, *Studia Comeniana et Historica* 16/32, 1986, s. 5-25.

pedagogických sil a vedlo k jeho postupné přestavbě na stabilní model blízký předbělohorské praxi na Moravě.²⁴

Vzdělanost a kulturní aktivita znamenala pro příslušníky měšťanské vrstvy víc než pouhou subjektivní potřebu či postradatelný komfort. Byla doplňkem stavovského i ekonomického rozčlenění společnosti. Akademické tituly mohly jednotlivci nahradit to, co při startu kariéry postrádal na majetkovém či společenském zázemí. Ve svých důsledcích vzdělání posilovalo snahy jednotlivců o společenský posun na hranice vyšší, a tedy privilegovanější, vrstvy; tím se propojovali špičky měšťanských skupin s některými skupinami šlechty. Kulturní reprezentace patřila k životu všech společenství uvnitř města a konečně i k životu města jako celku. S tímto působením kráčela ruku v ruce i aktivita orientovaná do soukromí. Patřilo k nutné prestiži členů měšťanské společnosti i k jejich sebevědomí udržovat společensky obvyklou míru investic do vzdělání a kulturních aktivit. Byl to i způsob, jak vyrovnat případný handicap menšího majetku, absenci rodinné tradice či účasti v městské radě. Stejně aktivní jako „patriciát“ byly v tomto směru špičky „střední vrstvy“ města, respektive ti, kteří usilovali o společenský vzestup.

V druhé polovině 16. a po celé 17. století se ve větší míře objevily osobní prameny. Vznikla snad v tomto období plněm zvrátů silnější potřeba zaznamenat tyto pohnuté okamžiky? Či chtěli lidé své životní osudy na pozadí těchto událostí zachovat budoucím generacím? Pisatelé pamětí byli nepochybně kultivovaní a moudří lidé. Otázka je, do jaké míry to svědčí o aktivních kulturních zájmech jednotlivce. Není to pouze odraz snahy nezůstat pozadu za ostatními sousedy v kulturní reprezentaci? Měšťané žili mnohem více pospolu, než je zvykem dnes. Město bylo z dnešního hlediska jakousi větší vesnicí, kde se obyvatelé dobře znali a věděli o sobě dobré i zlé. Díky tomu nám také naši kronikáři mohli podat tak

²⁴ Ke vzdělání a školství v raném novověku například František KAVKA a kol., *Stručné dějiny University Karlovy*, Praha 1964; František ŠMAHEL – Miroslav TRUC, *Studie k dějinám University Karlovy v letech 1433-1622*, Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis 4/2, 1963, s. 3-60; Jiří PEŠEK, *Měšťanská vzdělanost*; TÝŽ, *Pražská univerzita, městské latinské školy a měšťanské elity předbělohorských Čech (1570 až 1620)*, Český časopis historický 89, 1991, s. 336-355; TÝŽ, *Univerzitní správa městských latinských škol v Čechách a na Moravě na přelomu 16. a 17. století*, Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis 30/2, 1990, s. 41-58; Rudolf URBÁNEK, *Jednota bratrská a vyšší vzdělání až do doby Blahoslavovy*, Brno 1923.

podrobný a osobní odraz dění ve městě. Četbou kronik a podobných soudobých pramenů můžeme odhalit nejen vnímání přechodových rituálů v měšťanském prostředí, ale také rodinný život, myšlenkový svět jedince, jeho geografický horizont či vnímání druhých.

3. NAROZENÍ, KŘEST A KMOTROVSTVÍ

Přechodové rituály byly součástí života každého člověka, ale také součástí života jeho okolí, což přidává na významu jejich sociálnímu rozměru. Důležité události jako narození či křest vyžadovaly specifické chování jednotlivce i skupiny. Formovaly se zkušenostmi předchozích generací, ale i moderními praktikami. Úkony a chování spojené s narozením a křtem dítěte podle předepsaného církevního obřadu doplňovaly tradované magické a pověrečné rituály.²⁵ Toto prolínání duchovní a sociální stránky přechodového rituálu se nejvíce odráží ve funkci kmotra.

3.1 Narození a křest

„Křest představuje církevní svátost, díky níž je člověk vodou a slovem Božím očištěn od prvotního hříchu i všech jiných hříchů a je znovuzrozen a posvěcen v Kristu jako nové stvoření k životu věčnému.“²⁶ Křtem jsou zažehnána všechna nebezpečí spojená s narozením, zároveň je začátkem křesťanského života a vstupní branou k ostatním svátostem. Oproti tomuto duchovnímu významu prošel samotný obřad křtu za celou svou existenci vývojem.

K zásadním změnám došlo na přelomu 12. a 13. století. V důsledku postupující christianizace se změnila cílová skupina, které se křest týkal: z dospělých se přesunula na novorozence.²⁷ Zvýšením počtu křtěných osob přestalo být udělování této svátosti výsadou biskupa, křtitelnice se staly součástí všech farních kostelů, křest byl prováděn v kteroukoliv roční dobu a ponoření do vody bylo zredukováno na polévání hlavy.²⁸ Voda, zvolená jako prostředek pro symbolickou očistu, byla umístěna ve specifické nádobě - křtitelnici. Vhodná pozice křtitelnice v

²⁵ Blíže Alexandra NAVRÁTILOVÁ, *Narození a smrt v české lidové kultuře*, Praha 2004; Václav FROLEC (ed.), *Čas života. Rodinné a společenské svátky v životě člověka*, Brno 1985.

²⁶ Miroslava MELKESOVÁ, *Křestní obřad*, s. 80.

²⁷ Zpočátku byl křest udělován pouze dospělým osobám biskupy o Velikonocích nebo svatodušních svátcích za přítomnosti shromážděné obce, a baptisteria (prostory vyhrazené křestním obřadům; byla zde do země zapuštěná nádrž s vodou, do níž se vstupovalo po schodech) byla proto stavěna jako samostatné kaple oddělené od katedrály. TAMTÉŽ, s. 81.

²⁸ Do této doby se křtilo třikrát ponořením křtěnce do vody; byl to symbol uložení Ježíše Krista do hrobu a jeho následné vzkříšení.

prostoru kostela není pevně stanovena ani v závěrech pražské synody z roku 1605. Jedinou podmínkou byla přístupnost ze všech stran. Původní tvar křtitelnice měl podobu kalicha, který symbolizuje vykoupení lidstva od věčné smrti. V našich zemích však není doložen; od konce 14. století je známa křtitelnice ve tvaru obráceného zvonu na třech nohách, zvaná též „kupa“ či „kotel“, a tento tvar přetrval až do počátku 18. století bez podstatných změn. Jistá konzervativnost přetrvala i u figurálních motivů. Po roce 1700 doznala forma „kotle“ zvlněných obrysů a nohy byly konstruovány nápadněji. Materiálem byl nejčastěji cín, známy jsou však i kamenné křtitelnice. Církevní nařízení se starala i o ochranu svěcené vody, proto již od 13. století byly křtitelnice opatřovány víky, které se záhy staly objektem uměleckého ztvárnění. Kromě toho zde měl být z rozhodnutí pražské synody umístěn i kus látky, na který se zachycoval prach a nečistoty. Příslušníci protestantské církve naopak odmítali přítomnost křtitelnice v kostele z obavy ze zneužití svěcené vody pro nepravosti; ke křtu měla být přinášena voda vždy čerstvá a vysvěcena měla být až na místě. Naopak v katolickém prostředí bylo dovoleno použít vodu jakéhokoliv původu jen v případě nouze.²⁹

Obřad křtu v prostředí katolické církve tedy probíhal ve farním kostele za přítomnosti faráře. Dále byl přítomen hlavní kmotr - „levans“, druhý kmotr - „patrinus“ a další svědci zvaní „testis“. Přítomnost otce nebyla podmínkou a matka měla až do úvodu³⁰ zakázán vstup do kostela. Novorozence, oblečeného do slavnostního roucha

²⁹ Podrobněji ke křtitelnicím Václav FABIAN, *Cínové křtitelnice v chrámech pražských*, Památky archeologické a místopisné 24, 1910, s. 19-34, 114-122; *Dějiny českého výtvarného umění I - II*, Praha 1984-1989; Josef ŠŤOVÍČEK, *K chýnovské pozdněrenesanční křtitelnici*, Výběr 16, 1979, s. 161-163; Zikmund WINTER, *Život církevní v Čechách I*, Praha 1895.

³⁰ Úvod neboli „požehnání ženám po porodu“ se odehrával po uplynutí šesti neděl po porodu; matka byla po tu dobu izolována od okolí, nesměla vejít do kostela a vůbec nesměla opustit dům. Podle katolické církve se jednalo o akt poděkování Bohu za narození a pokřtění dítěte. Odehrával se v kostele za účasti matky, dítěte a kmoter; poté co byla farářem přivedena do kostela, matka poklekla před oltářem a farář se za ni pomodlil a požehnal ji. Nakonec obešla s rozžatou svící oltář, čímž se zbavila vlivu tajemných sil. Ačkoliv i úvod měl svá církevní nařízení (požehnání mohla dostat pouze vdaná žena), byl vnímán především jeho magický rituál. Žena byla zbavena škodlivého vlivu nečistých mocností a mohla se zapojit do společnosti ostatních vdaných žen a do normálního života. Církevní obřad úvodu

a zpravidla zabaleného do povijanu, přinášel ke křtu hlavní kmotr, případně porodní bába a také ho po celou dobu obřadu choval na rukou (tak, aby mu mohl kněz polévat hlavičku pravou rukou). Zpravidla byl hlavním kmotrem muž u chlapce a žena u dívky. Další z kmotrů mohl držet rozžatou svíci; tuto funkci někdy vykonávalo menší dítě, zpravidla dítě některého z kmotrů či sourozenec křtěného. U protestantů bylo dítě křtěno bez peřinek a při aktu je držel na rukou sám kněz.

Průběh samotného obřadu vylíčila ve své práci Miroslava Melkesová: „První část křestního obřadu byla nazývána *'catechismus'*. Celá skupina příchozích čekala na uvítání knězem, a to venku nebo v předsíni chrámu, neboť nepokřtěné novorozeně nebylo dosud z důvodu dědičného hříchu součástí církve svaté. Kněz se nejprve zeptal na pohlaví dítěte, zdali nebylo již pokřtěno, jak se bude jmenovat a teprve poté přistoupil k vykonání svátostných obřadů a modliteb. Počátečním aktem konaným v rámci katolického křestního rituálu bylo tzv. zaklínání - *'exorcismus'*. Trojím dechnutím nebo fouknutím na obličej dítěte, tzv. *'insufflatio'*, měl být novorozenec vyproštěn z poddanství satanovy říše a zaručena přítomnost Ducha svatého, kterému se pokřtěný měl stát chrámem. Na křtěncově čele byl poté naznačen kříž jako ochrana proti zlým mocnostem a vyjádření povinnosti vyznávat do konce života víru v ukřižovaného Ježíše. Vkládání rukou při následující modlitbě symbolizovalo přijetí člověka v ochranu a péči církve, která mu bude po celý život udělovat požehnání a uvede jej do království nebeského. Posvěcenou solí, která se křtěnci nakonec dávala do úst, bylo naznačováno, že vírou a milostí boží bude ušetřen *'hniloby'* hříchu. Po vykonání těchto obřadů položil kněz levý konec štoly na křtěncovy prsty a symbolicky jej uvedl z království hříchu do království božího. Celá skupina se poté odebrala od chrámových dveří ke křtitelnici, přičemž se cestou modlila Vyznání víry a Otčenáš. Druhou část křestního ritu představovalo zřikání se hříchu, tzv. *'abrenuntiatio'*, vyznání pravé víry a žádost o udělení křtu. Křtěnec jako dítě ovšem povinnost plnit sliby dané při tomto obřadu bral na sebe pouze prostřednictvím kmotrů, kteří tak představovali nejen svědky jeho přijetí do církve, ale

byl doprovázen velkou hostinou pro ženy, které matce nosily během šestinedělí neboli „do kouta“ jídlo či tvořily doprovod při úvodu. K tomu blížeji Zikmund WINTER, *Z rodiny a domácnosti staročeské I – II*, Praha 1911-1912; Václav KNETL, *Nesrovnalost při úvodě šestinedělek*, Rádce duchovní 7, 1900, s. 636-640; Václav STÝBLO, *Úvod šestinedělek*, Časopis katolického duchovenstva 38, 1897, s. 30-39.

i rukojmí jeho závazku. Úmluva s Bohem, kdy člověk slibuje boj proti světu a věrnost Bohu a Bůh pak milost a život věčný, byla potvrzena a dokonána křtem, skrze nějž se člověku dostalo nejen odpuštění hříchu prvotního, nýbrž i všech ostatních. Stal se synem Božím a dědicem království nebeského. Vlastní křest probíhal trojím litím svěcené vody na hlavičku křtěnce, spolu s pronášením závazné formule *‘Ego te baptizo in Nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Amen’*. K těmto slovům nemělo již být nic přidáváno ani ubíráno. Poté následovaly další obřady, při nichž pokřtěného pomazal kněz na temeni hlavy a plecích svatým křížmem ve způsobu kříže na znamení, že jest učedníkem Krista Pomazaného. Byl jím také vyjádřen dar Ducha svatého, kterým nově pokřtěný dostal sílu k boji proti hříchu. Po svátostném pomazání zažehnul duchovní od velikonočního paškálu svíci, symbolizující Krista, jenž pokřtěného osvětil a křestní obřad ukončil modlitbami a závěrečným požehnáním.³¹ Poté, i když ne vždy bezprostředně, byl učiněn zápis do matriky a zaplacen poplatek za církevní úkon.

V nekatolickém prostředí se obřad křtu mírně lišil. Kromě zmíněného držení dítěte na ruku faráře odmítaly všechny nekatolické církevní směry zejména zaklínání, křížování, svěcenou sůl a křížma. Tyto úkony podle nich neměly svůj původ v Bibli a byly do obřadu přidány lidmi. Hlavním požadavkem na tento rituál byla jednoduchost, proto se v úvodu přečetlo a vyložilo evangelium o Kristu a dětech, poté nastalo odříkání se ďábla a křest vodou s výše zmíněnou formulí, doprovázený modlitbou ostatních zúčastněných. Rozdíl byl také v přítomnosti rodičů u křtu; ti měli v průběhu křtu předávat kmotrům plnou moc nad duchovním vyučováním svého dítěte. V neposlední řadě byl obřad prováděn v českém jazyce na rozdíl od používání latiny v katolickém ritu.

Právě silný vliv církve a částečně i zvyklostí a pověr zapříčinil velký strach ze smrti nepokřtěného dítěte. Takové dítě zůstalo v moci zlých sil a byla mu odepřena věčná spása a nebeská blaženost. Proto byly konány i tzv. křty v tísní; křest dítěte, kterému bezprostředně po porodu hrozila smrt, mohl provést laik, a dokonce nepokřtěný člověk. Nejčastěji jej vykonávala sama porodní bába. Podmínkou byla znalost křestní formule pronesené při polévání. Polít dítě vodou stačilo jedenkrát, nebylo nutné znát pohlaví a dávat dítěti hned jméno a křtu nemuseli být přítomni žádní kmotři. Od 17. století bylo povinností rodičů zajistit novorozenci křest ve farním

³¹ Miroslava MELKESOVÁ, *Křestní obřad*, s. 88-89.

kostele, a to do devíti dnů od případného provizorního křtu, pokud pominulo nebezpečí smrti.

Před započítáním samotného obřadu musel farář prověřit, zda-li dítě nebylo už pokřtěno; druhým křtem by se totiž dopustil svatokrádeže. Tato otázka byla na církevních sněmech řešena a objevuje se i v závěrech pražské synody. Tyto problémy se týkaly hlavně provizorních křtů po porodu, odložených dětí a sirotků potulných žen. Vliv na ně měla nedostatečná administrativa, nepřesné církevní obvody a migrace lidí.

Závěry pražské synody z roku 1605 se týkaly také místa křtu. Obřad měl probíhat výhradně ve farním chrámu; zde stála křtitelnice a byly tu uloženy i matriční knihy pokřtěných. Faráři však nesměli křtít zdravé dítě, jehož rodiče nenáleželi do místní farnosti; měli mít povědomost o všech věřících ve svém obvodu, aby se vyvarovali pokřtění dítěte lidem bez řádné křesťanské morálky a také administrativním nesrovnalostem. V této době však panovala v Čechách nejednotná církevní správa a tento požadavek byl řešen jen s velkými obtížemi. Po roce 1620 se stal dokonce nesplnitelným, neboť po vypovězení nekatolických kněží byl nedostatek katolických duchovních a několik desítek far zůstalo neobsazeno. Katolická církev to řešila spojováním far do obrovských správních celků.

Vzhledem k nedostatečné hygieně a zdravotním komplikacím byl nejkritičtější obdoby v životě dítěte první týden po narození. Tomu se také často podřizoval i časový rozdíl mezi narozením a křtem dítěte. Pokud hrozilo bezprostřední nebezpečí smrti novorozence, byl pokřtěn ihned po porodu nejčastěji porodní bábou. Zdravé děti měly pražskou synodou (1605) dovolenou lhůtu devíti dnů. Nejčastěji však nechaly rodiče své děti pokřtít během prvních dnů života právě z důvodu vysoké úmrtnosti novorozenců. Křest novorozence mohl být v polovině 17. století uskutečněn kterýkoli den v roce, čemuž také odpovídala praxe. Díky dostupnosti faráře i kostela se křty odehrávaly v libovolný den v týdnu; volba byla ovlivněna zřejmě jen náročností příprav. Také omezení ohledně denní doby konání křtu v církevních nařízeních raného novověku neexistovalo; byl tak přizpůsoben místním zvyklostem a možnostem duchovního i rodiny. Nejlépe bylo, pokud byl obřad vykonáván uprostřed bohoslužeb, aby si i ostatní lidé připomněli svůj křest. Takový obřad měl i svůj společenský význam, neboť novorozenec byl představen velkému počtu lidí.

A jaký byl rodinný a společenský význam křtu? Při narození začíná snaha okolí překonat zranitelnost dítěte a ochránit matčino zdraví. K tomu se časem vyvinula řada specifických úkonů s reálným i magickým základem. Pověry prostupovaly víru a vedle zázračné pomoci svatých bylo širokými vrstvami obyvatelstva spoléháno na kouzla a čáry. Ačkoliv pražská synoda vydala přísný zákaz podobné činnosti aplikovat na křesťanský obřad, uplatňovali je i duchovními. Realizované obřady měly uvolňovat cestu od zlých duchů nejen k úspěšnému pozemskému životu, ale i k nebeské blaženosti. Na jedné straně tu stály pověry zaměřené na tělesné a duševní zdraví dítěte, jeho charakterové vlastnosti a úspěchy v životě, na druhé pak křest jako záruka spásy.

Zvláštní význam měla pro chvíli narození astrologie. Teorie vlivu hvězd na lidské tělo byly součástí medicíny; navíc podle postavení hvězd při narození mohlo být usuzováno na budoucí charakterové vlastnosti či životní osudy dítěte. Horoskopy patřily převážně k mešťanskému a šlechtickému prostředí.

Křestní obřad znamenal také uvedení dítěte do společnosti. Novorozenec byl uznán za člena rodiny, příbuzenstva a společenství; získal pevný základ k životu. Křest byl znakem příslušnosti k jistému náboženskému vyznání i k celé křesťanské obci. Příchod nového člověka a náležitosti s ním spojené byly veřejnou záležitostí: od návštěv rodičky, přinášení darů k slavnostní hostině na počest pokřtění dítěte.

3.2 Kmotrovství

Křtem je novorozenec zbaven prvotního hříchu a uzavírá smlouvu s Bohem, na základě které je mu zaručeno pozemské i nebeské blaho. Na oplátku musí složit slib boje proti hříchu a vyznávat jedinou pravou víru až do smrti. Dítě ale ještě nevládne vlastním rozumem, a nemá tudíž ani osobní víru; mohou však přijmout křest, pokud za ně víru dosvědčí jeho kmotrové. Patří totiž do společenství všech věřících.

Základní pojetí kmotrovství znamenalo vznik nového neformálního vztahu, duchovního příbuzenství mezi kmotrem a dítětem, jeho rodiči a křtící osobou. Kmotr měl pečovat o duchovní blaho dítěte, neboť mělo být vychováváno ve víře, která byla slíbena při křtu. Vedle tohoto duchovního významu kmotrovství existovala ještě jedna, stejně důležitá, rovina - společenská. Kmotr měl svého chráněnce podporovat, a to hlavně materiálně. Druh této podpory se však v průběhu doby měnil.

K osvětlení požadavků církve na osobu kmotra přispěly závěry pražské synody z roku 1605. Hlavní požadavek byl, aby kmotr žil příkladnou katolickou

morálkou a dával dítěti svým chováním a způsobem života vzor správného křesťana. Proto se kmotry nemohly stát osoby nevěřící, kacíři, exkomunikovaní, pod kletbou, ale ani děti mladší 14 let, které dosud nepřijaly svátost oltářní. Zcela zakázána byla tato role mnichům, jeptiškám a abatyším. Kněžím se kmotrovství nezakazovalo, neměli se však této službě ochotně propůjčovat. „Kmotřenec měl být vzděláván k životu křesťanskému, aby nesměřoval ke hříchu, antikristům a bludům, ale naopak miloval spravedlnost a udržoval lásku k druhým. Měl být také poučen o základech katolické církve a obeznámen se čtyřmi základními články křesťanské doktríny - Vyznáním víry, Desaterem božích přikázání a modlitbami Anděl Páně a Otčenáš.“³² Před křtem měl farář prověřit, zda přítomní dospělí lidé mají potřebné znalosti v oblasti víry. Vyloučení z funkce kmotra byli zejména němí, duševně nemocní a postižení lidé, ale také rodiče křtěného dítěte.³³ Pražská synoda povolovala na základě Tridentského koncilu účast na křestním obřadu jen dvěma kmotrům. „Během obřadů spočívalo dítě na rukou muže či ženy označovaných jako *levans*, rozžatou svíci držel pravděpodobně druhý kmotr v pořadí, zvaný *patrinus*, a ostatní, tzv. *testes*, pouze přihlíželi jako svědci.“³⁴ Maximální počet kmotrů nebyl ustanoven, neboť do matriky se uváděly pouze osoby vystupující v roli hlavního a druhého kmotra.

Jaké byly společenské zákonitosti volby kmotra? Byla jich celá řada. V raném novověku se nejčastěji nejednalo o příbuzného. Odmítnutí žádosti o kmotrovství bylo považováno za značný prohřešek. U společensky významnější rodiny bylo žádáno o kmotrovství písemnou formou, častěji však především na venkově a ve městech zřejmě ústně. Otázku zástupu druhou osobou při se církevní prameny 17. století vůbec nezmiňují; tento zvyk byl obvyklý ve vyšších společenských vrstvách. Existovala i další kritéria, která byla ovšem nejčastěji ovlivněna specifickými požadavky rodiny. Zásadu pohlaví kmotra stanovila pražská synoda tak, že v roli *levans* a *patrinus* měl být jeden muž a jedna žena, kteří však nesměli tvořit manželský pár; při křtu si byli naprosto rovni.

³² TAMTÉŽ, s. 140.

³³ U kmotra se totiž předpokládalo, že v případě úmrtí otce i matky převezme výchovu dítěte i jeho hmotné zajištění.

³⁴ Miroslava MELKESOVÁ, *Křestní obřady*, s. 141.

Ačkoliv církevní nařízení té doby nabádala při výběru kmotrů řídit se výhradně náboženským a duchovním hlediskem, praxe byla poněkud jiná. Důležité bylo také společenské postavení kmotra. To bylo mnohdy pojištěno přítomností většího počtu lidí na křtu, byť se kmotrovství měli zhostit pouze dva lidé. To znamenalo více výhod pro dítě i matku: v šestinedělí bylo matce přinášeno posilňující jídlo a dítěti byly při křtu dávány různé dárky - amulety, růžence, obrázky, ale i peníze.³⁵ S účastí kmotra se počítalo i v dalších fázích života dítěte; očekávaly se od kmotra dary k významným životním situacím, zajištění výhodné služby či přímluvy na lepších místech, v případě nutnosti měl zajistit hmotnou existenci svého kmotřence. Samozřejmě se rodiče³⁶ při výběru kmotra řídili i jinými kritérii kromě svého společenského postavení, která se dnes dají zjistit s obtížemi. Jistou pomoc by mohly přinést další výzkumy a přispět chce také tato práce.

³⁵ Dary jako součást měšťanské hmotné kultury viz Václav BŮŽEK (ed.), *Kultura*.

³⁶ K manželství a rodině Jiří KLABOUC, *Manželství a rodina v minulosti*, Praha 1962.

4. RODINNÉ PAMĚTI

Na rozdíl od tradičně využívaných evidenčních pramenů se hlavním pramenem této práce staly měšťanské rodinné paměti, tedy prameny osobní povahy. Jejich citové zabarvení může poskytnout další pohled na význam křtu a roli kmotra v této společenské vrstvě. Vybrala jsem šest pamětí měšťanů, stojících na různých stupních společenské hierarchie v rámci měšťanské společnosti, které obsahují záznamy o rodině, konkrétně o narození a křtu dětí, popřípadě záznamy o jiných křtech. Časovým rozsahem pokrývají celé 16. a 17. století. Do prostředí raně novověké Prahy nás zavedou zápisky dvou generací rodiny Dvorských z Gryfí Hory.³⁷ Německý (dnes Havlíčkův) Brod poznáme zásluhou rodiny kantora Jelínka³⁸ a radní Malkovský nás nechá nahlédnout nejen do své rodiny, ale také do dění v raně novověkých Horažďovicích.³⁹ S duchovním Jiřím Račenským projdeme dobrodružnou cestu z Milevska do Nového a Starého Knína,⁴⁰ stejně jako s rodinou otce Jiřího i syna Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého poznáme města od Jindřichova Hradce přes Prahu, Kostelec nad Labem až k Telči.⁴¹ Moravu v raném novověku alespoň částečně přiblíží dějiny Uherského Brodu zrcadlící se v záznamech Jana Koudelky, Jiřího Bartoška a Daniela Dvorského.⁴²

Všechny paměti jsou psány jako souvislý text; kromě rodiny Dvorských z Gryfí Hory, kteří své zápisky vpisovali do Veleslavínova *Kalendáře historického*. Při bližším pohledu je vidět, že všechny byly psány s jistým odstupem času. Navíc u většiny z nich pokračoval v zápisech potomek nebo jiný příbuzný. Proč si měšťané paměti vůbec vedli? Co bylo asi impulsem k tomu, aby tito lidé své paměti začali psát? Inspiroval je k tomu někdo jiný? Nějaký přítel? Patřily psaní pamětí ke kulturním

³⁷ Olga FEJTOVÁ (ed.), *Veleslavínův Kalendář historický z majteku pražského rodu Dvorských z Gryfí Hory*, Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků 15, 1998, s. 97-123.

³⁸ Ladislav MACEK (ed.), *Paměti kantora Jelínka*, Havlíčkobrodsko 15, 1999, s. 70-108.

³⁹ *Památní kniha (1679-1740) staršího Jana Malkovského, radního v městě Horažďovicích* uložené v Městském muzeu v Horažďovicích, sign. B IV d 78.

⁴⁰ Ota ČERNÝ (ed.), *Paměti Jana Jiřího Matthiada Račenského*, Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze 5, 1897, s. 14-17.

⁴¹ Josef HRDLIČKA (ed.), *Autobiografie*.

⁴² Petr ZEMEK (ed.), *Bartoškova kronika*.

aktivitám, které byly běžnou společenskou „povinností“ u vyšších měšťanských vrstev?

4.1 Jiří Bartošek

Tzv. *Bartoškova kronika* je dílem tří autorů: Jana Koudelky, Jiřího Bartoška a Daniela Dvorského. Jiří Bartošek napsal převážnou většinu zápisů, proto bylo dílo po něm uměle pojmenováno. „Kronika je, i přes množství krátkých údajů o dětech, svěžím, věcným a poutavým vyprávěním, které dokáže vtáhnout čtenáře do své doby a dát mu pocítit každodenní starosti i radosti života měšťanů raného novověku.“⁴³ Soustřeďuje se především na události v samotném Uherském Brodě a jeho bezprostředním sousedství. Autoři však prokazují také velkou míru informovanosti a zasvěcení do politických problémů své doby; to svědčí o rozhledu, alespoň u vyšších vrstev městského obyvatelstva. Nepočítáme-li stručné zápisky historického charakteru, zahrnuje kronika časové období od roku 1505 do ledna 1594.

V této době existovalo město Uherský Brod přes 300 let a po většinu času bylo městem královským (od 29. října 1272). Mělo také strategický význam, neboť představovalo důležitý obranný bod vůči vpádům z Uher. Bylo vybaveno značnými pravomocemi, samo si řídilo hospodářské záležitosti, záležitosti správní, vojenské i soudní včetně vynášení trestů smrti. V roce 1506 se odehrála v právním postavení města podstatná změna a Uherský Brod se stal městem poddanským. Král Vladislav II. Jagellonský dne 18. června vydal listinu ve prospěch Jana z Kunovic, kterou mu daroval hrad a město Uherský Brod a spolu s ním fojtství a ves Šumice se vším, co k těmto statkům přísluší, do dědičného vlastnictví. Obdobím klidu a postupného rozkvětu je zvláště doba prvního majitele Jana z Kunovic. Své statky dobře obhospodařoval a rozmnožoval a podařilo se mu vytvořit velký a hospodářsky silný feudální celek. Důležité pro ekonomiku města bylo, že se stalo jedním z center kunovických držav. K proměně ve vztahu vrchnosti a města, i když ne tak dramatické, došlo za Jetřicha z Kunovic (1510-1582). Šlo mu asi o pokoření sebevědomých měšťanů, kteří u něj nenašli zastání v konkurenčních sporech s okolní šlechtou. Jetřich měl velké ambice v hospodářské oblasti. Snažil se hospodařit přímo a rozmnožovat a sjednocovat svůj nemovitý majetek. Už od počátku své vlády se také snažil zmocnit těch majetků a příjmů města, na které

⁴³ Petr ZEMEK, *Bartoškova kronika*, s. 215.

nemělo nějaké písemné stvrzení. Avšak město i přes ústupky prosperovalo. Jetřich potvrdil artikule některým cechům. V Bartoškově kronice není ani zmínka o negativním vztahu k tomuto pánu. Podobná ale o něco klidnější situace je za vlády Arkleba z Kunovic (1582-1609), který měšťanům potvrdil dřívější privilegia a příliš je neomezoval. Také další cechy dostaly své artikule. Městská rada byla i za panství Kunoviců stále dvanáctičlenná a byla obnovována každoročně. Šest konšelů se přitom po měsíci střídalo ve funkci purkmistra, který předsedal zasedáním radních a spravoval obecní pokladnici, disponoval pečetěmi i klíči od městských bran. Jeden z radních býval primátorem, zpravidla to byla osoba nejstarší a nejváženější, svého času tuto funkci vykonával i Jiřík Bartošek. Sociální složení odpovídalo svou členitostí velikosti osady. Uherský Brod byl průměrně velké město, kdy jeho velikost výrazně předčila blízká města a městečka včetně královského Uherského Hradiště.

Přes nezáměr o náboženské záležitosti představovala víra pro pisatele kroniky, zvláště pro Daniela Dvorského, významnou a stěžejní životní hodnotu. Na konci šedesátých let 16. století totiž propuklo napětí mezi představiteli utrakvistů a bratří. V kronice se něco takového nijak nezračí. Bartošek, příslušející k novoutrakvistickému společenství, nedával najevo negativní vztah k Jednotě, chápal a líčil ji bez nějakých náznaků přezírání, pohrdání nebo nedůvěry. Obě tato společenství považoval za správné křesťanské církve, na rozdíl od katolíků (přičemž papež je pro něj Antikrist, jak bylo v tehdejší protestantismu běžné). Bartoškovu kroniku však může do jisté míry sloužit jako protiklad poněkud jednostranných bratrských zpráv. Ukazuje, že přední mužové Jednoty i utrakvistického společenství společně zasedali na radnici a neměli žádné výrazné rozpory a byli často přáteli. To, že Jan Koudelka patřil k Jednotě a Jiřík Bartošek k utrakvistům, je toho pádným důkazem. Od počátku 16. století docházelo v Uherském Brodě k příklonu do té doby většinou katolických měšťanů k luteranizovanému utrakvismu, až posléze katolictví z tohoto města prakticky úplně vymizelo.

Naši kronikáři, kromě Daniela Dvorského, patřili k předním a bohatým měšťanům, ovšem nestáli na samém vrcholu společenské pyramidy ve městě. Byli zde usazeni i mimořádně bohatí jedinci, například rodina Šaratických, ale i okolní šlechta. Byli to především nižší šlechtici, kteří neměli velké pozemkové vlastnictví. Tito lidé nepodléhali městskému soudnictví. V kronice však nejsme svědky nějakého ostrého vymezení mezi šlechtou a měšťany. Ne že by rozdíly nebyly respektovány,

ale přinejmenším v osobním, ale i společenském styku – jak ukazuje účast na křtech dětí – neexistovaly neprostupné bariéry. To platí i o kněžích, jimž často panstvo nosilo děti ke křtu. Společenské postavení výrazně ovlivňoval majetek. Na druhé straně společenské hierarchie byl různí potulní lidé a pomocný a obslužný personál, který počtem převyšoval usedlé měšťany. Tato sociální skupina ale stála bohužel stranou zájmu autorů pamětí.

Jan Koudelka (1513–1581) si vedl záznamy pouze o historických událostech, které sám zažil nebo se o nich dověděl. Neměl potřebu zaznamenávat ve svých zápiscích tolik údajů o sobě a své rodině. Byl dvakrát ženatý, z prvního manželství měl syna Jana a dceru, kteří však otce nepřežili. Z manželství s druhou ženou Annou, vdovou po Matyáši ševci, se mu narodila dcera Kateřina. V Uherském Brodě vlastnil dům a byl zde radním. V roce 1553 byl ve městě rychtářem, roku 1568 je doložen jako purkmistr, v dalších letech je zaznamenán jako radní. Byl příslušníkem Jednoty bratrské, jejíž společenství v Uherském Brodě patřilo k těm významnějším na Moravě. V mezikonfesním napětí se snažil zřejmě působit smířlivě nebo to nepovažoval za tolik zásadní. Zemřel tragicky 25. ledna 1581. U zápisků je vidět, že Jan Koudelka měl velký vztah k místu, kde strávil celý svůj život. Byl poměrně vzdělaný, ale postrádal Bartoškův rozhled ze zkušeností z cestování. Jaký byl jeho vztah k Bartoškovi, není známo, jisté je jen to, že se jeho zápisky staly základním materiálem ke kronice Jiřího Bartoška. Znali se z jednání ve službách města a snad byli i přáteli. Velký význam má Jan Koudelka proto, že stál u zrodu tohoto díla, a proto stojí za uvedení.

Jiří Bartošek žil v Uherském Brodě také celý život. Není znám přesně rok jeho narození, ale je to zřejmě někdy po roce 1530; stejně tak není znám ani přesný datum jeho úmrtí. Jeho otec Václav byl zámožným majitelem hostince a byl členem rady města. Se ženou Annou měl šest dětí. Největší pohromou pro jeho rodinu byl rok 1572, kdy zemřely, s výjimkou Elišky, všechny Jiříkovy sestry, jejich děti i čeled na mor. Zámožnost jeho rodiny umožnila Jiřímu studijní pobyt v německých zemích, kam se vydal roku 1554. Studoval i na univerzitě v Norimberku. Domů se vrátil až roku 1557. Hned v roce 1559 se opět vydal na cesty, ale do Uher. Zde poznával hlavně fungování obchodu. Přes různá turecká nebezpečí se do Uherského Brodu vrátil zdráv asi v polovině srpna 1563. Už se zde natrvalo usadil a věnoval se hospodaření; stal se také členem městské rady. Další zápis v kronice je až k roku 1573, kdy se oženil s Annou, vdovou po Martinu Takšony. Poté už jsou zápisky o

Jiříkovi celkem pravidelné. 10. února 1582 mu zemřela manželka, ale již 14. května 1582 se znovu oženil s mladou Apolenou (narodila se 28. února 1564), dcerou Martina a Zuzany Kyčkových. Rodina Kyčkových patřila k předním měšťanským rodinám; po Bílé hoře přešla ke katolictví. Důvodem brzkého sňatku bylo roční dítě, které měl doma, ale i dobré postavení ve městě, díky němuž si mohl vybrat nevěstu z dobré rodiny. Manželka Apolena jej přežila. S obtížemi se dá určit místo jeho domu ve městě především proto, že se nedochovaly purkrechtní knihy, obsahující zápisy o držbě nemovitostí ve městě v 16. století. Je však pravděpodobné, že bydlel v domě na náměstí nebo v přilehlých ulicích. Bartošovo dobré majetkové postavení bylo předurčeno už v původu z bohaté rodiny i jeho sňatky, ale toto svěřené jmění dokázal dobře obhospodařovat a rozmnožovat. Byl pracovitý, poctivý a podnikavý. Podle soupisu jeho majetku po smrti vlastnil značný počet zemědělské půdy. Poslední jím zaznamenaný zápis je datován 10. červnem 1584. Poté se odmlčel a zřejmě nedlouho potom zemřel. Jeho majetek byl sepsán až v listopadu 1585.

O dceři **Johance** v kronice není uvedeno nic a neznáme ani datum jejího narození. Jediná zmínka je z ledna 1582, podle níž „Jan Hokyně byl stejně starý jako jeho Johanka“.⁴⁴ Z toho lze usuzovat, že byla starší než Samuel. K **Samuelovi** je jediná další zmínka v kronice ke dni 9. září 1583, kdy „počal choditi“.⁴⁵ Dále je tu údaj, že byla Margareta Janečkova stejně stará jako jeho Samuel⁴⁶ a že, když onemocněla jeho matka Anna v prosinci 1581, ošetřovala ho žena Jiřího Turka z Bánova.⁴⁷ **Andělina** i dcera Zuzana jsou dětmi z druhého manželství. O Andělině nejsou další zmínky. U **Zuzany** je zmíněno pouze její narození. Její další osudy nejsou z kroniky jasné, lze je rekonstruovat jen podle zjištění autora edice. Provdala se za Jana Oderského a figurovala v pozůstalostním řízení po otci, takže se dožila dospělosti.

Je možné, že Jiří Bartošek měl více dětí, jež však v kronice neuvedl. Podle zprávy o narození Anděliny šlo o jeho čtvrtou dceru a v posmrtném soupise stejně jako v pokračování Daniela Dvorského figuruje i jeho dcera Lida. Lida si později vzala Jana Ondřejka, zřejmě uherskobrodského měšťana.

⁴⁴ TAMTÉŽ, s. 134.

⁴⁵ TAMTÉŽ, s. 154.

⁴⁶ TAMTÉŽ, s. 133.

⁴⁷ TAMTÉŽ, s. 135.

Díky Bartoškově druhé ženě Apoleně se nám Bartoškovy zápisky dochovaly. Když totiž Jiřík zemřel, dostala se kronika do rukou Apolenina druhého manžela **Daniela Dvorského**, který v zápisech pokračoval, i když už méně intenzivně. Jeho zápisky jsou soustředěné na f. 68a – 80b.⁴⁸ Bývají hodnoceny jako méněcenné, což je však relativní hodnocení. Je pravda, že v letech 1586 až 1588 popisoval skutečně především své rodinné záležitosti, a to ještě stručně a zřídka, avšak posléze k nim přidával údaje o dění v rámci duchovenstva v okolí a nakonec (od roku 1592) zaznamenával i obecnější události, jako požáry, mráz nebo povodeň. Oproti původním autorům působil v Šumicích, vesnici nedaleko Uherského Brodu, ale tím byl zároveň izolovaný od zdroje informací. Od předchůdců se lišil i svým původem, vzděláním i povoláním. Také zaznamenával události jen občasně a vybíral i jiná témata. To jistě ovlivnilo i jeho zaměstnání utrakvistického kněze. Nebyl také uherskobrodským rodákem, a tudíž k němu neměl takovou vazbu; pocházel ze slovenského města Mošovce. Na Moravě však roku 1578 zahájil svá studia, konkrétně v Jihlavě u Jana Ursina, která poté završil ve Vitemberku. Na studiích byl tři léta a poté také tři roky působil jako učitel v Senici. V roce 1584 se ujal řízení školy v Uherském Brodě. S Apolenou se oženil 18. února 1586. Krátce působil také v Bánově (1585–1586) a v Šumicích (do 1594). Zde také onemocněla a záhy zemřela (29. ledna 1587) Apolena na neidentifikovaný mozkový zánět. Zapisovat do kroniky začal až v souvislosti s novým manželstvím, tedy od 13. října 1587. Vzal si dívku Kateřinu, jejíž příjmení neznáme, z Velké nad Veličkou. Z neznámých příčin jeho zapisování ustalo s rokem 1592, ačkoliv i nadále u sebe Bartoškův sešit měl, takže z paměti se o dalších osudech Daniela Dvorského ani jeho rodiny nic nedozvíme.

O dceři **Apoleně** víme z kroniky kromě zápisu o narození a křtu, je to, že byla 25. června 1590 odstavena od kojení.⁴⁹ **Jan**, **Ester** a **Dorota** nemají kromě zápisu o narození a křtu jiných záznamů.

4.2 Dvorští z Gryfí Hory

Své paměti zapisovali dva z členů rodiny, a to Jan Pavel Dvorský a jeho vnuk Jan Kornelius Dvorský. Byly vedeny formou zápisků v tehdy velmi oblíbeném

⁴⁸ TAMTÉŽ, s. 164-175.

⁴⁹ TAMTÉŽ, s. 171.

Veleslavínově *Kalendáři historickém*. Zápisky zahrnují období od roku 1612 do roku 1682. Kromě toho tu byly další zápisky neidentifikovaných autorů.

„Šmejdlí“ **Jan Pavel Dvorský** získal roku 1616 měšťanské právo na Starém Městě pražském. Odkud do Prahy přišel, není známo. Rok poté se dočkal nobilitace a predikátu z Gryfí Hory. Od roku 1619 vlastnil dům č. p. 756 „ve čtvrti mikulášské“ hned za kostelem sv. Haštala, ke kterému roku 1628 přikoupil dům U bílého koně a U deseti panen v Železné ulici od emigrantky Reginy Strakové. Kromě nich vlastnil ještě několik domů převážně na Starém Městě pražském.⁵⁰ Získal také vojenské zkušenosti jako hejtman městské kompanie. Zřejmě byl katolík, ale nejspíš velice tolerantní, neboť si za přátele i za kmotry svých dětí vybíral převážně pozdější emigranty či dokonce dva z popravených měšťanů na Staroměstském náměstí. 21. dubna 1613 se oženil s Alžbětou Kulhánkovou. Narodilo se jim sedm dětí.

Podívejme se, jestli se otec v zápiscích zmiňuje o dětech dál. **Jan Kornelius** se dožil dospělosti a stal se otcem druhého pisatele kroniky. V roce 1621 byl radním na Starém Městě pražském.⁵¹ Zemřel i se svou manželkou ještě za života svého otce, který se posléze stal poručníkem jeho osiřelých nezletilých dětí. **Dorota** se 20. května 1640 provdala za Jana Pilmana, po jeho smrti si vzala Matěje Kunstata, měšťana Starého Města pražského. **Václav Eliáš** zemřel roku 1634 v 17 letech na vojně ve Slezsku. **Anně** není věnován žádný další zápis. **Samuel** zemřel 25. října 1625 ve svých třech letech. O **Alžbětě** se také dále v zápiscích nic nepíše. A poslední syn **Samuel** od 1638 studoval na jezuitské koleji v Jindřichově Hradci a roku 1642 byl vyslán na dva roky do Norimberku a Ingolstadtu na další studia.

Jan Kornelius Dvorský, syn Jana Kornelia Dvorského a Lidmily Doroty, rozené Edlmajerové, vnuk Jana Pavla Dvorského z Gryfí Hory, se narodil 22. srpna 1632. Dědeček jeho narození a křest jako jediného z vnoučat zaznamenal do *Kalendáře*. Byl to první vnuk a ještě ke všemu mužského pohlaví. Ze Starého Města pražského přesídlil na Nové Město, kde jako katolík získal roku 1661 měšťanské právo. Rychle pronikl mezi měšťanskou elitu a již roku 1666 se stal radním. Jako

⁵⁰ K držbě nemovitostí rodiny Dvorských z Gryfí Hory blíže Václav LÍVA: *Studie o Praze pobělohorské III. Změny v domovním majetku a konfiskace*, Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 9, 1935, s. 23-24, 35-36, 60, 71, 76, 116, 121, 123.

⁵¹ Jeho jméno je pod listinou, která uděluje měšťanství na Starém Městě pražském Jiřímu Mařanovi Bohdaneckému; Josef HRDLIČKA (ed.), *Autobiografie*, s. 103.

jediný žijící mužský dědic zdědil celou knihovnu svého děda a s ní i Veleslavínův *Kalendář historický*. Stejně jako dědeček byl hejtmanem nad jednou městskou kompanií, když v předchozím období získával bohaté vojenské zkušenosti v regimentu knížete Jana Ferdinanda z Lichtenštejna. Svůj nemovitý majetek rozšířil nejen nákupováním domů, ale i zásluhou dvou výhodných sňatků. Poprvé se oženil 25. dubna 1661 s Alžbětou Polyxenou Mandlovou, rozenou Pachtovou z Rájova, která do sňatku přinesla svatební smlouvou nákladnický dům U Košťálů. Ta však 27. února 1677 zemřela jako bezdětná. Druhý sňatek uzavřel záhy 3. května 1677 se Zuzanou Veronikou Tykačovou, rozenou Bílkovou, vdovou po pedelovi Univerzity Karlovy. S ní měl tři děti. Na sklonku svého života dosáhl nobilitace a polepšení erbu. Závěrečný pamětní záznam nese datum 1681 a také v pramenech se o něm uzavírají informace rokem 1680, kdy pod hrozbou šířícího se moru sepsal svou závěť (univerzálními dědici majetku se stala manželka Zuzana Veronika a syn Jan Kornelius; synovi v testamentu vymezil profesionální dráhu právníka, a proto měl zdědit i knihovnu). Ale roku 1688 prameny odhalují dědické narovnání o pozůstalost Jana Kornelia Dvorského; on, jeho manžela a syn již nežili a majetek přešel na nejbližší příbuzné Alžbětu Engelštalerovou a Annu Barboru Kohoutovou (sestry druhé manželky Zuzany Veroniky).

Podle zápisků prvorozená dcera **Lidmila Zuzana** zemřela 31. července 1679 již rok po narození. O **Janu Korneliov**i, který měl otcem předurčenou dráhu právníka, není v kronice žádných dalších zpráv. Pouze víme, že roku 1688 již nežil (to by mu bylo devět let). Také další dcera **Zuzana Kornelie** zemřela, a to již čtyři měsíce po narození.

4.3 Jan Jiří Matthias Račenský

Roku 1612 přepsal kněz Jan Jiří Račenský sbírku listin o českých církevních věcech od dekretu univerzity pražské o přijímání pod obojí způsobou z roku 1417 do Rudolfova Majestátu. Na konec tohoto rukopisu připsal zápisky o svém životě. Z nich lze vysledovat alespoň část jeho života, totiž od roku 1618 do roku 1623.

Na jeden rok (1618–1619) přijal kněžský úřad v Semilech. Byl jedním ze tří administrátorů, kteří byli pod obojí. Roku 1619 se odebral do Prahy, kde pomohl Ottovi Jindřichovi z Vartmberka vysvobodit Elišku Kateřinu Smiřickou ze Smiřic z vězení na zámku ve Skalách. Za odměnu si vyžádal, aby jeho nastávající nevěstu Annu Kopeckou z Turnova propustili z poddanství. To se stalo, ale Anna mu před

svatbou utekla „s nějakým Rakušanem z Prahy“.⁵² Roku 1620 pojal za manželku Kateřinu, kmotřenku Lidmily Vratislavové z Lub na Starém Kníně, od které „pro ni mnoho protivenství snášeti musel“.⁵³ Téhož roku mu byla svěřena fara v Milevsku, jehož okolí však bylo sužováno vojáky císaře Ferdinanda, což pocítil i Račenský. V dubnu 1621 se mu narodil syn. Zároveň v té době císařští vojáci zabavili zámek Orlík a Jan Jiří Račenský musel rychle odjet do Knína. Zde žil do roku 1623. Toho roku se dal z hněvu a opilectví mezi vojáky a šel s nimi až do Chebu, kde pobyl dvanáct týdnů. 8. května se zřejmě v pomatení mysli pokusil o sebevraždu a probodl se („kýs černokněžník poslal na mne ducha, z jehož vnuknutí probodl jsem se“),⁵⁴ do září se ale uzdravil. Tímto zápisky o jeho životě končí.

Královské město Nový Knín bylo proslulé těžbou zlata. První zmínka o osadě je z roku 1321. Původní osada byla ve 14. století rozdělena na dvě samostatné části, které oddělovala říčka Kocába, na Starý a Nový Knín. V roce 1639 bylo město vypáleno Švédy a dvacet let leželo v sutinách až do počátku 18. století. Starý Knín se lišil od vývoje svého souseda. Patřil jiným majitelům a zůstal vesnicí. V barokním kostele sv. Františka Serafínského byl pohřben také jeden z bývalých majitelů Starého Knína cestovatel Václava Vratislava z Mitrovic. Roku 1669 bylo prodáno staroknínské panství křížovníkům s červenou hvězdou.

Jelikož zápisky zachycují pouze období pěti let, je logické, že o dalších osudech jeho dětí Timotea, Joachyma a Anny Benigny se ze zápisů nic nedovíme.

4.4 Mařanové Bohdanečtí z Hodkova

Autory pamětí jsou dva příslušníci rodu Mařanů Bohdaneckých z Hodkova, a to Jiří a jeho syn Jan Nikodém. Oba patřili k vrstvě pobělohorské byrokracie. Příslušností k církvi byli Mařanové tradičními katolíky. Paměti mají časový rozsah od 27. září 1464 (kam Jiří Mařan Bohdanecký klade povýšení Bohuchvala Mařana Bohdaneckého do vladyckého stavu) do 1. července 1689 (úmrtí Jana Jiřího Jáchyma Slavaty). Paměti, či chcete-li autobiografie, je rozdělena na dvě části: na *Paměť první*, ve které jsou zachyceny životní osudy Jiřího Mařana Bohdaneckého, a *Paměť druhou*, věnovanou již rozsáhleji životu Jana Nikodéma Mařana

⁵² Ota ČERNÝ, *Paměti*, s. 15.

⁵³ TAMTÉŽ, s. 15.

⁵⁴ TAMTÉŽ, s. 17.

Bohdaneckého z Hodkova. Celá autobiografie byla napsána Janem Nikodémem z odstupem času. Zpracoval ji na základě otcových a také svých stručných poznámek, které si vedl již od přelomu padesátých a šedesátých let 17. století o své rodině.

Jiří Mařan Bohdanecký se narodil 10. března 1603 Janovi staršímu Mařanovi Bohdaneckému a jeho druhé manželce Anežce, dceři brněnského radního Matouše Schwarzla. V dětství s rodiči často měnil místo pobytu, neboť jeho otec se pohyboval ve službách světských či duchovních vrchností. Roku 1617 se stal pážetem na dvoře Viléma Slavaty v Jindřichově Hradci. Po deseti letech přesídlil do české komory v Praze a poté odešel k nejvyššímu bernímu úřadu. V polovině třicátých let vstoupil do služeb nejstaršího syna Viléma Slavaty, Adama Pavla, jako sekretář. Tím byl prokazatelně od října 1635 do konce června 1636. Od přelomu let 1629/1630 trvale pobýval na rodových sídlech na pomezí jižních Čech a jižní Moravy (Jindřichův Hradec, Nová Bystřice, Telč). Důvodem jeho odchodu (nejpozději roku 1637) mohl být jeho neúspěch na svěřeném místě. Ještě předtím se v Jindřichově Hradci oženil s Kateřinou, dcerou významného měšťana Nikodéma Straky z Ehrenštejna (na sklonku února 1634) a odebral se do Prahy na místo úředníka nejvyššího berního úřadu. Roku 1643 byl přijat za měšťana Starého Města pražského. Mezitím stále udržoval kontakt s Adamem Pavlem Slavatou. V prosinci 1639 byl přijat mezi pobělohorské vladyky. 13. května 1648 mu zemřela manželka, hned za tři měsíce se v Českých Budějovicích znovu oženil s Kateřinou, vdovou po Janu Höckovi z Zweibrückenu. V padesáti letech se rozhodl věnovat se vlastnímu hospodářství, opustil zemské úřady a koupil drobné statky, ale již v lednu 1655 je doložen jako hejtman komorního panství Kostelec nad Labem. 8. září 1659 vstoupil do služeb Václava Eusebia z Lobkovic jako hejtman lobkovického panství Vysoký Chlumeč. Tyto služby opustil patrně v prosinci 1661 a opět se vrátil do české komory, která ho jmenovala hejtmanem komorních panství Přerov a Brandýs nad Labem. Po mozkové mrtvici roku 1666 byl nucen tento úřad opustit. Od té doby bydlel v domě Na příkopech na Novém Městě pražském, kde také 4. září 1668 zemřel ve věku 65 let. Byl pohřben v kostele sv. Martina, „kdež farou dům náležel“ (farní kostel sv. Martina ve zdi ve farní osadě nejsvětější Trojice, k níž náležely domy na Starém i Novém Městě pražském).

Všech sedm dětí měl s první ženou Kateřinou, rozenou Strakovou z Ehrenštejna, která při porodu posledního dítěte zemřela. Prvorozená dcera

Kateřina zemřela brzy po narození a byla pohřbena v Jindřichově Hradci. **Jan Nikodém** je pokračovatelem pamětí. Jako jediný syn se dožil dospělosti. **Leopold Krispus** i **Jiří Karel** (i ostatní děti) se narodili v Praze. Oba žili asi dva roky a byli pohřbeni v kostele sv. Havla. **Rozálie Helena** se 19. července 1665 provdala za Mateše Norberta Frischmana z Ehrenkronu, nejprve purkrabího jindřichohradeckého panství a posléze hejtmana v Brandýse nad Labem. Svatba se odehrála na zámku v Brandýse a platil jí její otec, který tam v tu dobu byl hejtmanem. **Sidonie Benigna** se 21. listopadu 1666 provdala za Jana Fridricha Clanera, hejtmana panství Obříství v majetku Slavatů a posléze regenta panství knížete Václava Eusebia z Lobkovic. **Aneřka Kateřina** se roku 1675 provdala za Daniela Pretlíka z Želiboře, hejtmana na Břežanech. Zemřela 12. ledna 1677 na černou žloutenku a souchotiny po dvou letech manželství. Zanechala po sobě malou téměř roční dceru. Byla pochována v augustiniánském kostele u sv. Tomáše na Malé Straně. Zakrátko zemřela i její dcerka. Tolik paměti o dětech Jiřího Mařana Bohdaneckého.

Jan Nikodém Mařan Bohdanecký z Hodkova, druhé dítě Jiřího Mařana Bohdaneckého, byl jediným synem, který se dožil dospělosti. Narodil se 24. února 1637 v Jindřichově Hradci. Celý jeho život byl spjat se slavatovským rodem. Už po dokončení studií v Praze se dostal jako šestnáctiletý ke dvoru mladého Jana Jiřího Jáchyma Slavaty, s nímž se zúčastnil kavalírské cesty do jižní Evropy, a poté s ním pobýval tři roky (1656–1659) ve Vídni na dvoře císaře Ferdinanda III. a následně i jeho syna Leopolda I. U Slavatů zůstal i po svém sňatku s rakouskou šlechtičnou Maxmiliánou Payersbegovou z Payersbergu v říjnu 1659 jako správce slavatovského statku Kardašova Řečice, který byl řízen ze správního centra v hlavní slavatovské venkovské rezidenci v Jindřichově Hradci. Roku 1665 změnil místo a stal se pivovarním písařem ve vrchnostenském pivovaru v Jindřichově Hradci. Po třech letech přešel do kanceláře v zámecké rezidenci jako důchodní písař panství. Při rozsáhlé obměně nejvyšších správních úřadů jindřichohradeckého a telčského panství roku 1671 byl jmenován hejtmanem jihomoravského panství Telč, v němž zůstal až do své smrti. Další rok mu při porodu zemřela jeho první manželka. Po osmi měsících, 4. července 1673, se oženil se Sofií Marií, dcerou Jana Zikmunda Hošťálka z Javořice, členkou fraucimoru majitelky telčského panství Františky Slavatové z Meggau. Později se stala hofmistryní jejího telčského dvora. Rodina Hošťálků z Javořice patřila v 16. a na počátku 17. století k předním žateckým nekatolickým rodinám; její děd Maxmilián Hošťálek z Javořice byl jedním z 21

popravených na Staroměstském náměstí v červnu 1621; její otec už vstoupil od císařské armády a později dosáhl povýšení do rytířského stavu. V březnu 1678 byl Jan Nikodém povýšen do rytířského stavu. Hejtmanem telčského panství byl 19 let až do své smrti 10. dubna 1690. S první ženou měl osm dětí a s druhou dvě děti.

A jaké byly další osudy dětí podle pamětí? **Tereza Monika** zemřela půl roku po narození. **Marie Renata** i **Marie Maxmiliána** zemřely několik měsíců po porodu. **Jakub** zemřel čtvrt hodiny po porodu. **Jan Karel Bernard** je v pamětech zmiňován často, neboť se jako jediný dožil dospělosti. Byl jediným pokračovatelem rodu, a tudíž jediný mohl zachovat kontinuitu rodu. Jan Nikodém o něm nejčastěji psal jako o „mém Karlíčkoví“. V listopadu 1681, tedy v 15 letech, nastoupil do semináře na univerzitu „ferdinandskou“ v Praze. 10. června 1682 se rozstonal a dokonce dostal poslední pomazání, ale uzdravil se. Roku 1684 přešel v jezuitském semináři sv. Václava z filozofie do logiky. Rok nato se stal bakalářem na pražské filozofické fakultě, ale nadále v semináři sv. Václava zůstal. 1686 získal titul magistra filozofické fakulty. Poté se vrátil domů. 5. listopadu 1687 odešel opět do Prahy na studia práva. Bydlel tam u Jakuba France Štíky, zemského prokurátora a přítele, a na oplátku jeho dcera Liduška bydlela u Jana Nikodéma. Učil se také francouzsky. Roku 1697 se oženil s Anežkou Antoníí Janovskou z Janovic, s níž měl tři děti. Zemřel roku 1727 v 61 letech. **Marie Eleonora**, **Marie Alžběta** i **František Antonín** opět zemřeli krátce po porodu. **Marie Františka** zemřela 22. dubna 1674 v devíti letech na zimnici. U záznamu o její smrti o ní píše jako o „mojí dcerušce ze všech dětí mých nejmilejší“: „...život dokonala a mezi anjeli boží se odebrala, nás rodiče v tý největší a nevypravidlný žalosti pozůstavíc, nebo ačkoliv neměla věku svého jen 9 let, byla však od Boha takovými ctnostmi, vtipem a rozumem obdařena, že se jí každý diviti musil“.⁵⁵ Byla pohřbena ve farním kostele u sv. Jakuba v Telči vedle bratra Jáchyma a první Mařanovy ženy Maxmiliány. Poslední syn **Jan Jáchym** zemřel do roka po porodu.

4.5 Rodina Jelínkova

Tzv. *Paměti kantora Jelínka* obsahují zápisy tří generací německobrodské rodiny Jelínků. Autorem stěžejní a nejpřínosnější části byl Jan Jindřich Stanislav Jelínek; v zápisech pokračovat jeho syn Adam Felix Jelínek a poté vnuk Adam David Jelínek.

⁵⁵ Josef HRDLIČKA, *Autobiografie*, s. 165.

Čtyři autoři několika závěrečných textů nejsou identifikovatelní, ale z charakteru zápisů vyplývá, že se jednalo o příbuzné rodiny Jelínků. Celkově mají paměti časový rozsah od roku 1667 do roku 1802. První autor ovšem věnuje část zápisů také svým rodičům.

Počátkem 17. století se vrchností Německého Brodu stali Trčkové z Lípy. Město již bylo v této době svobodné bez jiných závazků kromě patronátního práva a ročního poplatku. V této době zažilo svůj největší rozvoj, který však již krátce nato zastavila třicetiletá válka, která značně poznamenala hospodářství hlavně kvůli ubytovávání císařských oddílů. Po Bílé hoře nastoupila jako všude jinde rekatolizace. Zde jí od roku 1628 prováděli komisaři Václav Herolt Libštejnský a Vilém z Kolovrat (jejich příjezd dne 24. února 1628 zaznamenal také Jan Jindřich Stanislav Jelínek ve svých pamětech⁵⁶). Roku 1637 došlo k významné události, město Německý Brod dostalo privilegium, které ho povyšovalo na královské město. Další hospodářskou pohromu ale přinesl vpád švédského vojska 13. listopadu 1639. Avšak již na konci 17. století byly největší škody zahlazeny a započalo se s rozsáhlou stavební činností. Mezi roky 1679 až 1733 byl vystavěn augustiniánský klášter. Dalším významným počinem v té době bylo otevření brodského gymnázia 4. listopadu 1735. Roku 1742 se Brodu zmocnili Sasové. Kvůli germanizačním snahám josefínské doby bylo roku 1778 gymnázium zrušeno a nahrazeno čtyřtřídní německou hlavní školou. Tyto snahy nesli obyvatelé těžce, neboť byli převážně české národnosti. Proto se prosbami u císaře zasadili o to, že gymnázium bylo v roce 1807 opět otevřeno.

Mezi přední organizátory společenského života ve městě patřila církev, literátská bratrstva, ale i kantoři zdejší partikulární školy, kde působil i Jan Jindřich Stanislav Jelínek. Působili na ní výborní učitelé, humanisté, z nichž se nejvíce proslavil Vavřinec Benedikt z Nedožier. Zdá se, že v tomto duchu pokračovali i další učitelé, jak ukazují tyto paměti.

Jan Jindřich Stanislav Jelínek se narodil v Pardubicích. Byl synem pardubického měšťana a radního Jiřího Josefa Jelínka a jeho ženy Kateřiny, pocházející z Rakovníka. Třetí jméno Stanislav získal při biřmování v jezuitském kostele sv. Klimenta v Praze. Biřmoval ho sám pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch, kardinál z Harrachu, a kmotrem mu byl pan N. Blovský. Do Německého Brodu se přistěhoval roku 1667. Nejprve tu pracoval jako školní mládenec u kantora Jiřího

⁵⁶ Ladislav MACEK, *Paměti*, s. 91-92.

Václava Borovnického, který také pocházel z Pardubic, a od roku 1672 byl čtyři roky také soudním zřízenecem. V Německém Brodě byl také řeznickým cechmistrem. Pak pracoval jako kantor na různých místech, roku 1687 v Chotěboři, roku 1690 v Německém Brodě, roku 1700 v Čáslavi. Roku 1702 se dostal za kantora do Nových Dvorů k hraběti Bernardu Františkovi z Věžník. Zde se také podle svých pamětí setkal tváří v tvář s pozdějším císařem Josefem I., když tento mocnář přijel k hraběti z Věžník na lov a „jemuž jsem spolu s musikanty troubil a on až blízko nás trubačův se postavíc“.⁵⁷ Roku 1704 byl zpět v Čáslavi a roku 1708 se natrvalo vrátil do Německého Brodu. V létě 1713 si tak nešťastně zlomil nohu, že byl až do smrti chromý. V Německém Brodě také 15. listopadu 1716 zemřel. Byl to katolický měšťan s četnými kontakty mezi místní šlechtou, což je patrné i na výběru kmotrů pro své děti. 30. ledna 1673 se oženil s Dorotou Fiklovskou, dcerou hamerníka na Přerostlých Hamrech a poté měšťana v Německém Brodě. Ta zemřela 12. srpna 1718. Měli spolu devět dětí.

První syn **Jan Jiří** zemřel ve dvanácti letech na otok za uchem v Německém Brodě; jeho smrt je rozsáhle popsána v pamětech. **Adam Felix** se dožil dospělosti a byl pokračovatelem pamětí. **Františka Rozina** zemřela ve čtyř a půl letech na psotník anebo na mor, neboť (jak spekuluje autor pamětí) „mnoho zde sice v tom roce lidí na morní ránu pomřelo, však ale na ní nebylo nic znáti, jenom, že některou pihu pod kůží proti srdci měla; jestliže co vnitř bylo, to nejlépe Pán Bůh ví“.⁵⁸ K této dceři se váže i obsáhlá poznámka o její podivné smrti, kterou autor přičítá přítomnosti „hornopředměstské sousedy“ v domě.⁵⁹ **Jan Václav** zemřel 13 dní po porodu a byl pohřben na hřbitově při kostele Nanebevzetí blahoslavené Panny Marie. Vedle něj pak byli pohřbeni Jan Jiří a Františka Rozina. O **Saloménně Anně** nejsou v kronice další záznamy. **Lidmila Kateřina** se 5. května 1705 ve 23 letech vdala za pruského vojáka Joannese Müllera v kostele sv. Jindřicha na Novém Městě pražském. Zemřela 30. října 1713 ve 32 letech v Praze na Novém Městě pražském na mor v pronajatém pokoji v domě Karla Fleischingera z Auerspachu. V pamětech je zaznamenáno také narození a křest jejího syna.

⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 97.

⁵⁸ TAMTÉŽ, s. 83.

⁵⁹ TAMTÉŽ, s. 83.

Adam Felix Jelínek se narodil 24. prosince 1674 v Německém Brodě. Byl dvakrát ženatý. Bohužel z pamětí nelze zjistit jeho zaměstnání či postavení ve městě. Podle sociálního prostředí, z kterého pocházela jeho manželka, a podle dalších neformálních vztahů, například postavení kmotrů, je možné usuzovat, že byl měšťanem Německého Brodu. 19. února 1702 se v kostele sv. Petra a Pavla v Čáslavi oženil s Kateřinou Zajíčkovou, dcerou čáslavského měšťana Jana Zajíčka. Kateřina zemřela 15. dubna 1714 v téměř 28 letech a byla pohřbena v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Německém Brodě. Podruhé se Adam Felix oženil 6. února 1719 s Annou Kateřinou Čermákovou, dcerou německobrodského měšťana. Zemřel 12. května 1728 v 54 letech. S první ženou měl pět a s druhou také pět dětí.

Z pamětí se o jeho dětech příliš nedozvíme. **Josef Jiří**, **Anna Marie** a **Kašpar Melichar Valentin** nejsou dále vůbec uváděni. **Adam David** se dožil dospělosti, což víme zásluhou toho, že pokračoval v psaní pamětí. A pouze u **Jana Václava** je uvedeno, že zemřel v dubnu 1708 půl roku po narození na neštovice. O dětech z druhého manželství se nedozvíme s výjimkou jejich křtů a úmrtí nic. **Karel Tomáš** zemřel 31 týdnů po porodu na neštovice. O dcerách **Kateřině**, **Rozině Kateřině**, **Marii Magdaléně Kateřině** a **Rozárii Kateřině** nejsou kromě jejich křtů v kronice další zprávy. Za zmínku snad stojí, že poslední dcera Rozarie Kateřina se narodila devět týdnů po otcově smrti, což ale připsal už syn Adama Felixe Jelínka Adam David.

Adam David Jelínek se narodil 20. listopadu 1705. Byl řeznickým mistrem. Nejprve pracoval jeden rok jako šenkýř v obci Věž, potom u Černého orla v Německém Brodě. Také pracoval v Bračicích (zřejmě Bratčice u Čáslavi) a ve Skuhrově. Naposled je zaznamenáno, že byl hospodským v Radostíně. 1. srpna 1732 se oženil s Máří Magdalénou Svobodovou, dcerou bývalého myslivce na Tratenstovském panství při městě Týně, v městci Habru (dnes Habry). Měli spolu 14 dětí. Jeho zápisy v pamětech už jsou stručné a jsou vedeny spíše jako poznámky.

Anna Alžběta se provdala za Františka Lázničku, frantalského mlynáře (zřejmě obec Pohled u Havlíčkova Brodu), s nímž měla osm dětí. Po jeho smrti si vzala Vojtěcha Šetka, německobrodského měšťana, s kterým měla čtyři děti. O **Máří Magdaléně**, **Josefu Rochusovi** ani **Lidmíle Kateřině** nejsou v pamětech žádné další záznamy, zřejmě zemřeli jako děti. **Lidmila** si vzala Mikoláše Husáka, mlynáře v Německém Brodě, měli spolu pět dětí. **Veronika** se vdala za Josefa Vyčichla, kominického mistra a měšťana Německého Brodu. Děti měli šest. Mužem **Alžběty**

byl Dominik Velc z městyse Brtnice, měli tři děti. **Eleonora** se narodila jako jedno z dvojčat, ale druhé dítě hned zemřelo. Vdala se za France Roubíčka, německobrodského řeznického mistra a měšťana, s nímž zplodila tři děti. Brzy zemřela. **Rozálie** a **Vojtěch** brzy zemřeli. První dcera **Barbora** zemřela téměř měsíc po porodu. **František** zemřel devět měsíců po narození. Druhá dcera se jménem **Barbora** zemřela hned po porodu.

4.6 Jan starší Malkovský

Paměti horažďovického měšťana a radního Jana staršího Malkovského zatím jako jediné čekají na svou kritickou edici. Jeho životní osudy nám tedy přiblíží samotné paměti, Malkovského testament a částečně sekundární literatura. Paměti zahrnují časové období od roku 1679 do roku 1739.

Horažďovice byly roku 1620 zkonfiskovány Ferdinandovi Švihovskému za odpor proti císaři v letech českého stavovského povstání. Po dvou letech je koupil hrabě Adam ze Šternberka. Ten však již v roce 1624 zemřel a panství měla 10 let na starost jeho vdova. Poté se ujal vlády již dospělý Vojtěch Ignác Šternberk. Jako prvořadý úkol si vytyčil stavební obnovu města. Jelikož byla nová vrchnost přísně katolická, věnovala velkou pozornost církevním stavbám; také minorité se vrátili do svého kláštera. Dalším vladařem byl František hrabě Šternberk, za jehož vlády prožily Horažďovice třicetiletou válku. Sužovaly je kontribuce, nájezdy vojsk a jejich živění. Roku 1641 napadli a vydrancovali Horažďovice protestanté z Bavor a v roce 1645 tu došlo ke střetu se Švédy. Po vestfálském míru se město značně zadlužilo. Hrabě Šternberk byl 1648 v Praze Švédy postřelen tak, že brzy zemřel. Zůstali po něm tři nedospělí synové. Zatím za ně vládla jejich matka Ludmila Barbora Šternberková z Říčan, zbožná katolička, která tu nechala vystavět loretánskou kapli na vrchu Stráži nedaleko Horažďovic a dala rozšířit minoritský klášter. Roku 1665 přebral vládu v Horažďovicích nejmladší syn Ignác Karel, ale již po 11 letech je přenechal bratru Václavu Vojtěchovi. Ten se zasloužil o zvelebení města. Nechal postavit zámek, poté novou radnici, která dva roky předtím vyhořela. Roku 1707 zemřel. Ještě dvanáct let bylo město v péči vdovy Kláry Bernardy, ale roku 1719 se dostalo pod vládu Filipíny hraběnky Thunové. Ovšem již roku 1721 Horažďovice koupila kněžna Eleonora z Mansfeldu.

Jan Malkovský byl synem Jana a Doroty Malkovských. Jeho otec byl řezník, měšťan a radní města Horažďovic. 20. listopadu 1703 se oženil s Dorotou

Radvanickou, dcerou horažďovického měšťana a radního Jakuba Radvanického a jeho manželky Kateřiny. Z manželství se mu narodily tři děti. Po sedmi letech manželství mu 23. dubna 1713 manželka zemřela. Vlastnil dům v Trhové ulici, který byl z poloviny „masným krámem“. Z toho lze usuzovat, že jeho hlavní živností bylo stejně jako jeho otce řeznictví. Kromě toho vlastnil v okolí Horažďovic pole a louky. 15. května 1705 nechal postavit boží muka u loretánské kaple, neboť původní rok předtím rozrazil blesk. V roce 1712 se stal radním, ale podle kroniky to pro něj byla „nevděčná, marná sláva“. O dva roky později (5. září 1714) byl při renovaci této funkce zbaven, což přijal s povděkem. Roku 1717 šel jeho syn František na studia do Českého Krumlova a po sedmi letech byl přijat do minoritského řádu, kde přijal jméno Desiderius. Tímto rokem také končí zápisky Jana Malkovského. Poslední čtyři stránky jsou psány jeho strýcem Matějem Malkovským. Od něj se také dovídáme, že Jan Malkovský zemřel 11. prosince 1739. Byl pohřben u farního kostela sv. Petra a Pavla. Jeho hlavním dědicem se stala dcera Kateřina v té době již provdaná za Jana Gregora. Kromě toho se v testamentu dočteme o různých odkazech kostelu sv. Jana Křtitele, farnímu kostelu sv. Petra a Pavla, klášteru archanděla Michaela a kapli sv. Anny.⁶⁰ V pamětech se také můžeme dočíst o smrti Matěje Malkovského, bratra Jana Malkovského, a jeho ženy Anny Malkovské. Na poslední stránce jsou ještě dva zápisy (z toho jeden latinsky) psané jinou neznámou osobou. Jelikož se jedná o církevní záležitosti, možná to byl syn Jan Malkovského František.

Prvorozenému synovi **Františkovi Antonínovi** věnoval otec Jan Malkovský v pamětech nejvíce prostoru ze všech dětí. Je to pochopitelné, byl to syn, pokračovatel rodu, který se dožil dospělosti. Zaznamenal, že jeho učitel dostal za tři a půl léta učení 6 zlatých 10 krejcarů a že to bylo Františkovi strženo z dědictví po matce - činilo 20 zlatých. 24. října 1717 šel na studia do Českého Krumlova (zřejmě na jezuitskou kolej) a 2. srpna vstoupil do řádu sv. Františka Serafínského menších bratří. Tím záznamy o synovi končí. O dceři **Kateřině** uvedl pouze to, že dostala po matce dědictví 20 zlatých. Poslední dítě, dcera **Anna Dorota**, zemřela 23. dubna 1713 ve čtyřech letech.

⁶⁰ Kšaft Jana staršího Malkovského uložený v Městském muzeu v Horažďovicích, sign. A XV 127.

4.7 Záznamy o narození a křtu

Forma zápisu o narození má v podstatě u všech zkoumaných pamětí dvojí podobu: „Léta...na den...narodil se nám syn/ narodila se nám dcera“ nebo „Pán Bůh všemohoucí nám ráčil dáti syna/dceru...“. Často se zápisy pokračovatelů podobají předchozím pisatelům.

Děti

Zajímala jsem se také o to, zda se autor o svých dětech zmiňuje na dalších místech pamětí. Tyto zápisy mají čtyři základní formy. U synů je uvedeno jejich vzdělání či kam šli do služby, méně již jejich uplatnění ve společnosti. Také jsou zaznamenány jejich sňatky, ale mají druhotný význam. U dcer je důležité, za koho se provdaly a jaké bylo společenské postavení jejich manželů, případně kolik měly dětí. Velice často se zaznamenávala smrt dítěte. V tomto zápisu se dozvíme datum úmrtí a na jakou nemoc zemřely. Méně se vyskytují zápisy o místu pohřbu, místu úmrtí či jak staré děti byly. Čtvrtá velmi častá možnost je, že o dítěti nejsou žádné další záznamy. Existuje několik odpovědí, proč tomu tak bylo. Buď se dívky ještě neprovdaly a synové byli mladí na studium či službu, nebo dítě zemřelo, či zkrátka nebylo pro autora důležité zaznamenat jeho další osudy. Toto neplatí pro zápisky Jiřího Račenského, které zahrnovaly jen pět let jeho života.

Nejvíce se dozvíme o dětech z pera Jana Jindřicha Stanislava Jelínka, pro něhož rodina evidentně znamenala mnoho. Také jako jediný zaznamenal počín „pana kmotra a strejce“ jeho dětí Karla Fleischingera z Auerspachu, který u sebe v pražském domě pronajal pokoj dceři Lidmile Kateřině a tam také poskytl azyl umírajícímu synovi Vilému Františku Antonínovi. Naopak nejméně informací o rodině očitivně poskytuje kronika Jiřího Bartoška.

Místo, kde byly děti pohřbeny, uváděli ti autoři, kteří se buď často stěhovali (Jiří Mařan Bohdanecký), nebo když některé děti v dospělosti žily v jiném městě (Jan Jindřich Stanislav Jelínek). U Jana Malkovského se dočteme, kolik zlatých vyplatil dětem z dědictví po jejich zemřelé matce. O synovi se zmínil ještě na dalších místech pamětí, ovšem o dceři ne, i když se ještě za jeho života provdala. Jiří Bartošek se víc věnoval svým dětem z druhého manželství než dětem předchozím. Také se stává, že další osudy dětí popisuje až pokračovatel zápisů (Jan Nikodém Mařan Bohdanecký z Hodkova, Adam David Jelínek).

Narození

Přesné datum narození je uvedeno u všech dětí ve všech pamětech. U data je často zmíněno, komu byl ten den zasvěcen nebo nejbližší den svátku významnějšího světce či církevní události, mnohdy i který den v týdnu se dítě narodilo. Velice často pisatelé uváděli také hodinu narození buď v celém, nebo polovičním orloji, případně v obou. Výjimkou jsou děti Jiřího Mařana, které zemřely brzy po porodu, ale i tam je alespoň rok narození.

Počty dětí se liší a ani je neovlivňuje společenské postavení autora. Ve zkoumaných pamětech se počet pohybuje od tří do 14 dětí. Některé se narodily ze dvou manželství (dětí Adama Felixe Jelínka, Jiřího Bartoška, Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova).

Adam David Jelínek zaznamenal i narození dvojčat. Jedno se narodilo 7. února a druhé 8. února. Ale dále mluví pouze o dceři Eleonoře, takže jedno z dvojčat zřejmě záhy po porodu zemřelo.

Jiří Bartošek ve své kronice uvedl narození tří dětí (jednoho z prvního a dvou z druhého manželství), ale měl jich určitě víc. Z jiného místa v kronice je známá Johanka (z prvního manželství) a Lidmila. Samuel se narodil osm let po svatbě a byl posledním dítětem prvního manželství, neboť po půl roce jeho matka onemocněla a záhy zemřela, což předpokládá, že před ním se ještě nějaké děti narodily. Navíc je u první dcery z druhého manželství přímo napsáno, že se jedná o čtvrtou dceru.

Jak dlouho po svatbě se rodily první děti našich autorů? U drtivé většiny se první dítě narodilo do roka po svatbě, a to i u druhých manželství. Výjimku představuje Adam Felix Jelínek v prvním manželství a Daniel Dvorský s téměř dvěma roky. Zajímavostí je, že u první manželky Jana Nikodéma Mařana Maxmiliány došlo již měsíc před svatbou k prvnímu potratu! Těsně před porodem dalšího dítěte byla poslána k tchánovi Jiřímu Mařanovi Bohdaneckého, kde porodila a strávila tam také celý „kout“.

Meziporodní intervaly jsou u všech rodin nejčastěji od 1 do 2,5 roku. Je tu evidentní prodlužování doby mezi porody po narození syna, který zůstal naživu, případně po narození více synů. Vliv na intervaly má i pokud dítě zemřelo brzo po porodu, poté se zkracují. U posledních dětí bývají intervaly již delší.

Zde stojí za zmínku rodina Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova. V první řadě zaznamenal jako jediný i potraty své ženy. Jelikož v prvním

manželství byla velká úmrtnost dětí krátce po porodu, jsou tu i krátké meziporodní intervaly. I s potraty je to v průměru něco přes rok. Včetně těhotenství a koutu strávila Maxmiliána půlku života v graviditě. Je patrné, že Maxmiliána snášela graviditu a porody těžko, což se odráží i v zápiscích (například „majíce po celý tři dny ukrutné bolesti a jsouce v patrném nebezpečnosti života“).⁶¹ Poslední těhotenství se jí stalo osudným. Při porodu zemřela, protože „nemohla žádným způsobem plodu pozbítí“,⁶² dítě v ní bylo přirostlé.

Úmrtnost dětí krátce po porodu nelze přesvědčivě porovnat, neboť o dalších osudech některých dětí paměti mlčí. Podle popsanych úmrtí jich samozřejmě nejvíce umíralo do roka po porodu. To není z hlediska hygienických návyků raného novověku nic neobvyklého. Za zmínku stojí i šest úmrtí ze 14 dětí Adama Davida Jelínka, neboť se jednalo o šest posledních dětí. Nejvíce úmrtí bylo v rodině Jana Nikodéma Mařan (osm dětí z deseti). K roku 1678 (tedy už po narození posledního dítěte) se v pamětech můžeme dočíst tuto prosbu: „...Z své strany to samé přemejšleji, jak by tento potvrzený rytířský stav počestně a náležitě..., dáleji skrze sebe a syna mého již majícího, jako i jinší potomky, kontinuovat a rozšířit mohl, z kteréžto příčiny zkroušeně a horlivě spolu s manželkou mou milosrdného Boha jsem vzýval a prosil, aby nás ještě jedním neb víceji potomky mužského pohlaví milostivě obdařil, k čemuž naději manželky mé několikrát vedla, kdyby pokaždý skrze rozličné příhody a nemoci nebyla žalostivě k zmaření přišla, což vše milému Bohu poručeno buď, kterému nejlépe povědomo, co k jeho cti a chvále a mé duše k spasení potřebné a prospěšné jest...“.⁶³

Místo narození je uvedeno pouze v několika zápisech u tří autorů, častěji se jednalo o místo křtu. Jan Jindřich Stanislav Jelínek zapsal, že dcera Dorota Školastika se narodila přímo ve škole v Německém Brodě, kde působil, a Vilém František Antonín ve škole v Chotěboři. Jiří Mařan Bohdanecký uvedl města, kde se děti narodily, protože často měnil pracovní působiště; u syna Jana Nikodéma je konkrétní místo narození - „Keclovský dům“ v Jindřichově Hradci. Jiří Račenský poznamenal, že první syn Timoteus se narodil na faře v Milevsku, kde v té době

⁶¹ Josef HRDLIČKA (ed.), *Autobiografie*, s. 121.

⁶² TAMTÉŽ, s. 126.

⁶³ TAMTÉŽ, s. 148.

působil jako farář; zřejmě to zapsal kvůli peripetiím, které ho poté čekaly (k tomu blíže v části výkladu věnované křtu).

Křest

Datum křtu je trochu méně frekventované než datum narození. Při porovnání všech kronik můžeme konstatovat, že u katolíků byly děti nejčastěji křtěny do 24 hodin po narození. Pokud se dítě narodilo brzy ráno, bylo někdy pokřtěno dokonce ten samý den. Výjimečně bylo pokřtěno až déle, ale ne víc než dva dny po narození. Zřejmě tu působil strach z úmrtí nekřtěného dítěte.

Zajímavá poznámka ohledně křtu je u Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova. Čtvrté dítě, syn Jakub, byl pokřtěn hned po porodu „toliko od (porodní) báby pokřtěný“,⁶⁴ a to pro svou nezuživost! Také do čtvrt hodiny po porodu zemřel.

Jinak je tomu u nekatolíků. Tam děti křtili od tří do 14 dnů od narození. Jiří Račenský vysvětloval desetidenní prodlevu mezi narozením a křtem prvního syna tím, že se Timoteus narodil právě v době, kdy byl nucen utéct z Milevska kvůli císařským vojákům i s manželkou. Sám uvádí, že utíkali s dítětem nekřtěným, kterému asi deset dní bylo. Byl pokřtěn až ve Starém Kníně, kde získala celá rodina azyl.

Hodina křtu, pokud je vůbec uvedena, tak se orientuje podle církevních obřadů, například: „před nešporem, když kázání bylo v hlavním chrámu německobrodském“⁶⁵, „křtěna po mši svaté“.⁶⁶

Místem křtu byl buď nejbližší kostel u místa bydliště, nebo v menších městech jediný zdejší kostel; tedy kostely, pod jejichž farní obvod dům spadal. Adam David Jelínek zmiňuje pouze města, kde byly děti pokřtěny, neboť často měnil místo pobytu. První dvě děti Jiřího Račenského byly pokřtěny v místě bydliště ve Starém Kníně, dcera však byla pokřtěna v kostele v Novém Kníně. Proč? Jediným vodítkem by mohla být poznámka u záznamu o křtu, že toho času nebyl Jiří Račenský doma, že se zdržoval v litoměřickém kraji. Nebo že by mezitím bydlela jeho manželka s dětmi jinde?

⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 121.

⁶⁵ Ladislav MACEK (ed.), *Paměti*, s. 73.

⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 88.

Zajímavý je záznam o křtu dcery Jana Pavla Dvorského z Gryfí Hory Alžběty. Ta byla neobvykle pokřtěna v domě U červeného jelena v Železné ulici (stojí ob tři domy vedle pozdějšího domu Jana Pavla Dvorského). Podle Olgy Fejtové byl Jan Pavel Dvorský z Gryfí Hory katolík, což usoudila z jeho testamentu, kde věnoval bohaté finanční i materiální odkazy katolickým kostelům i kongregaci.⁶⁷ Nebyl však původně staroutrakvista a katolíkem se stal teprve později (jeho vnuk už byl pokřtěn v katolickém kostele Panny Marie před Týnem)? Staroutrakvisté měli přece ke katolíkům blízko. Není právě to důvod, proč byla Alžběta pokřtěna v domě, i když farářem z chrámu sv. Haštala, a ne v kostele? Dům v té době patřil Jiřímu Závětovi Zaveliovi, jednomu z kmotrů dalšího dítěte, kterého mimochodem v roce 1621 uvěznil jako jednoho z účastníků povstání v roce 1618. Kostel sv. Haštala byl v držení utrakvistů,⁶⁸ v roce 1624 (tedy v roce narození Alžběty) ho převzali katolíci. Poslední syn Samuel byl pokřtěn v kostele sv. Havla, který měli utrakvisté v držení do roku 1627, kdy ho Ferdinand II. věnoval obutým karmelitánům.⁶⁹ Na druhou stranu byl roku 1653 v kostele sv. Havla pohřben sám Jan Pavel Dvorský do „vlastního sklípku“.

Jan Nikodém Mařan Bohdanecký zaznamenal místo křtu a faráře, který křtil, pouze u syna Jana Karla Bernarda. Ten se jako jediný dožil dospělosti, a proto je to typický projev toho, kdy autor sepisoval své paměti s odstupem času.

Duchovní, kteří děti pokřtili, většinou působili v kostele, kde byly pokřtěny. Jednalo se o místní faráře v malých městech, či děkany v děkanských kostelech. I zde je však v záznamech několik výjimek. Například Adama Felixe, druhého syna Jana Jindřicha Stanislava Jelínka, křtil páter Ignatius z řádu sv. Augustina. Navíc Adam Felix byl jeho první člověk, kterého v životě křtil, a proto po něm dostal jeho křestní jméno Adam. Proč ho křtil právě on? Pravděpodobně to souvisí s tím, že právě v roce narození (tedy 1674) byl v Německém Brodě založen klášter bosých augustiniánů u kostela sv. Rodiny.⁷⁰ Chtěl je snad kantor tímto gestem uctít a přivítat ve městě? Nebo to byla pro město povinnost nechat je křtít? Ale proč tedy další děti křtil opět zdejší děkan? Není důvodem prostě jen to, že děkan nebyl zrovna v tu dobu

⁶⁷ Srovnání lze najít v Olga FEJTOVÁ (ed.), *Veleslavínův kalendář*, s. 98, pozn. 17.

⁶⁸ Pavel VLČEK, *Umělecké památky Prahy. Staré Město-Josefov*, Praha 1996, s. 69-72.

⁶⁹ Pavel VLČEK, *Umělecké památky*, s. 72-77.

⁷⁰ *Havlíčkův Brod. Historie a osobnosti*, Praha 1998, s. 12.

ve městě, stejně jako to bylo při křtu některých dětí jeho syna Adama Felixe? Děti Adama Felixe křtil třikrát děkan, jednou kaplan děkanského kostela a čtyřikrát některý z příslušníků řádu sv. Augustina. Každý ze čtyř těchto záznamů je doplněn poznámkou „nebyl tehdy pan děkan doma“⁷¹ či „pan děkan, ani pan kaplan doma nebyli“.⁷²

Všechny tři děti Jiřího Račenského křtil jiný farář, který byl zároveň i hlavním kmotrem, což je obvyklé u nekatolického křtu. Dceru Annu Benignu křtil dokonce Račenského vlastní otec Matěj Jakobides Volyňský, v té době farář ve Starém Kníně!

Děti Jana Pavla Dvorského z Gryfí Hory, dceru Dorotu a syna Václava Eliáše, křtili ještě před rokem 1620 nekatoličtí faráři Jiří Tesák Mošovský a Jiří Dykast v kostele sv. Haštala.

Myslím, že je na místě otázka, zda byli tito duchovní přáteli rodiny. Jednoznačně je to napsáno v zápisu o smrti jindřichohradeckého probošta a zároveň křtícího faráře Jana Karla Bernarda Řehoře Radičnicka v autobiografii Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova. Popisuje ho zde jako „velmi moudrého, učeného a rozšafného muže, velmi milého vrchnosti a též jeho byl velmi dobrý přítel a dobročinný patron, jehož smrti všichni želeli“.⁷³ Není však možné, že šlo pouze o autostylizaci? Co vůbec ve městech raného novověku znamenal neformální vztah přátelství? Pavla Pressia je také možné označit za přítele Jiřího Bartoška, neboť ho nejen přivezl z Louky, aby se stal děkanem v Německém Brodě, ale šel i za kmotra oběma jeho dětem. Další zápis o duchovním, který křtil jeho děti, je u Jana Malkovského, který však pouze stroze zaznamenává datum jeho smrti.

Jan Malkovský dával velký význam patronům, kteří připadali na den křtu dítěte. V zápisech nabádal své děti, aby si jich vážily, prokazovaly jim čest a uctivost a s důvěrou a nadějí aby se k nim obracely.

Zajímavé poznatky ukazují zápisy o jiných křtech, kterých se pisatelé paměti zúčastnili nebo je z nějakého důvodu zaznamenali. Jan Jindřich Stanislav Jelínek uvedl narození a křty některých svých vnuků. Daniel Dvorský zase narození svých dvou neteří. Jan Nikodém Mařan Bohdanecký z Hodkova zaznamenal křest Žida, kde byli s manželkou za kmotry na místě hraběte Jana Josefa Slavaty, a dva křty

⁷¹ Ladislav MACEK (ed.), *Paměti*, s. 77.

⁷² TAMTÉŽ, s. 88.

⁷³ Josef HRDLIČKA (ed.), *Autobiografie*, s. 132.

Turků. Jednou nechal pokřtít tureckou holčičku, kterou jeho žena koupila, a podruhé se zúčastnil s manželkou křtu Turka barona Maxmiliána Leopolda z Cantelmo jako kmotr. Křty Turků byly v této době rozšířené. K jejich nárůstu došlo především po vítězství nad Turky roku 1683. Ve vrchnostenských městech na jihu Čech se takové křty stávaly pozoruhodnou veřejnou slavností, jíž se účastnilo velké množství lidí. Tyto křty se staly výrazem konečného vítězství křesťanů nad osmanským nepřítelem a zároveň symbolizovaly věrnost katolické víře. Nejrozmanitější záznamy má Jiří Bartošek. Zřejmě jako senzaci tu zmínil narození několika dvojčat či porod ženy na cestě z města do Nivnice. Dále zaznamenal datum narození své druhé manželky a jejich sourozenců, narození dětí prvního autora kroniky Jana Koudelky a samozřejmě narození a křest dětí místní šlechty pánů z Kunovic a Šaratických. Za uvedení stojí tento zápis z dubna 1581: „Téhož dne (9. den) pacholátko v 7 letech z novokřtěnců vyšlé pokřtěno jest od kněze Pavla Kyrmezera; a byli sme kmotrové já, Jiřík Bartošek, a J. Hrdý. Jméno jeho Abraham“.⁷⁴ Je to příklad soužití různých náboženství.

Samostatnou kapitolou jsou zaznamenané křty, kterých se autoři zúčastnili jako kmotři. Takové záznamy jsou ve třech pamětech. Jan Malkovský zaznamenává dva křty. Zajímavější je zápis napsáný hned po záznamu o narození dcery Kateřiny: „V tu hodinu já stál zase kmotrem Fuxovi, okřtěn syn Jakuba Fuxa, František jméno mu dáno, jednu hodinu jsou spolu pokřtěni ve čtyři hodiny odpoledne v den před svatou Kateřinou.“⁷⁵ To znamená, že se nejspíš neúčastnil křtu své dcery, stejně tak i matka. Jiří Bartošek má dokonce 14 záznamů o křtech, kterých se účastnil jako kmotr. Věnoval jim tedy větší prostor než záznamům o vlastních dětech. Téměř vždy jsou uvedeni lidé, kteří vedle něj stáli také jako kmotři. Utrzoval si tím zřejmě vlastní společenské postavení, představoval společnost, v které se pohyboval, a také svoje přátele. Najdeme tu také zápis o úmrtí dvou jeho kmotřenců. Neformální vztah kmotr-kmotřenec byl jeden z nejdůležitějších. Janu Nikodémovi Mařanovi Bohdaneckému z Hodkova stála z hlediska společenského postavení za zmínku pouze účast v roli kmotra u syna rytíře Jiřího Valeriana Fabritiuse z Löwenburku; cítil se být na stejné společenské příčce jako on.

⁷⁴ Petr ZEMEK, *Bartošková kronika*, s. 121.

⁷⁵ *Památní kniha*, s. 14.

Jména dětí

Nejčastěji figurují ve výběru jmen dětí čtyři kritéria:

1. *Světcí, kteří měli svátek přímo či blízko dne narození dítěte* (v rozsahu jednoho měsíce na obě strany). Přímo zmíněno je to záznamech prvních dvou dětí Jana Malkovského, protože to jméno sobě přinesl/přinesla dáno mu/jí na křtu svatém jméno František/Kateřina.

2. *Jména kmotrů*. Například Vilém František Antonín Jelínek dostal první jméno po svém hlavním kmotrovi hraběti Vilémovi Karlovi Chynském ze Vchynic a Tetova.

3. *Jména rodičů, příp. někoho z rodiny*. Často se objevuje jméno otce či matky a také prarodičů. Zuzana Kornelie, dcera Jana Kornelia Dvorského z Gryfí Hory, má složeno jméno z prvního jména matky a druhého jména otce. Jan Nikodém Mařan Bohdanecký z Hodkova dostal křestní jména po otcích svých rodičů (Jan starší Mařan Bohdanecký a Nikodém Straka z Ehrenštejna).

4. *Nábožensky motivovaná jména*. Jan Jindřich Stanislav Jelínek dal dvěma dcerám jméno Dorota Školastika a Rozalie Starosta, přičemž poznamenal, že sv. Starosty se slaví 20. července. U prostředního syna Jáchyma vysvětlil Jiří Račenský přímo proč ho zvolil; je to „jméno židovské, vykládá se Páně přísaha aneb Páně stolice...byl jest Joachym opatem v Kalabrii, muž silný, při pravdě velmi horlivý, známosti Kristovy pravdy a mnohými dary Ducha sv. osvícený. Ten jsa tázán, kdy by měl přijíti Antichrist, odpověděl, že se on již dávno narodil, vyvyšující se nade všecko, což slove Bůh Balaeus annotavit“.⁷⁶ Všechny dcery Jana Nikodéma Mařana kromě první nesly jméno Marie. Je tu zjevné vyznávání a úcta k mariánskému kultu, což může dosvědčit i poznámka při porodu syna Jakuba: „přece s pomocí boží a matičky jeho po učiněném slibu k Panně Marii Svatohorskej porodila má nejmilejší synáčka roztomilého...“.⁷⁷

Naopak původ některých jmen se samozřejmě nedá vystopovat. Většinou proto, že chybí další indicie (například jména kmotrů u Bartoška). Zajímavé je jméno Adama Felixe Jelínka. Jméno dostal po páterovi Ignatiovi, který ho křtil, protože „panu páterovi na křtu svatém též jméno svatého Adama dáno bylo; a předtím nikdy žádného jiného nekřtil, až jeho ponejprve“.⁷⁸

⁷⁶ Ota ČERNÝ (ed.), *Paměti*, s. 16.

⁷⁷ Josef HRDLIČKA (ed.), *Autobiografie*, s. 121.

⁷⁸ Ladislav MACEK (ed.), *Paměti*, s. 73.

Objevily se také dvě rodiny, kde se u dvou dětí opakovalo jedno jméno; pokud to první předtím zemřelo (dvě jména Barbora u Adama Davida Jelínka a dvě jména Samuel Jana Pavla Dvorského z Gryfí Hory). V těchto dvou příkladech se jedná o děti, které se narodily až jako jedny z posledních.

U Jana Nikodéma Mařana je i ve výběru jmen jeho dětí vidět sepjetí se slavatovským rodem. Syn Jan Karel Bernard dostal jméno podle Jana Karla Jáchyma Slavaty, který krátce před jeho narozením (roku 1666) vstoupil do řádu bosých karmelitánů a je často zmiňován i na jiných místech pamětí. Poslední syn Jan Jáchym dostal jméno po svém kmotru Janu Jiřím Jáchymovi Slavatovi, majiteli panství, kde Mařan působil. U druhých jmen dcer je patrná také inspirace u tohoto rodu, například Marie Renata Slavatová z Náchoda a Lichtenburka (dcera Marie Renata) či Františka Slavatová z Meggau (dcera Marie Františka).

Objevují se tu také citově zabarvené přívlastky či zdobněliny jmen. Jan Pavel Dvorský z Gryfí Hory: „syn prvorozenej z Alžběty manželky mé milé“ či „ráčil nám dáti synáčka“. Jan Kornelius Dvorský mluví v zápisech o své ženě jako o Zuzance či Zuze. Jan Nikodém Mařan Bohdanecký zase píše o své ženě jako o „mé nejmilejší“, u dětí mluví o „dcerušce“, „synáčkovi“. Objevuje se tu také vyjádření náklonosti k dítěti. K zápisu o smrti dcery Marie Františky píše Jan Nikodém Mařan Bohdanecký: „moje dceruška ze všech dětí mých nejmilejší život dokonala...byla však od Boha takovými ctnostmi, vtípem a rozumem obdařena, že se jí každý diviti musil“;⁷⁹ o synovi Janu Jáchymovi: „k tomu synáčku jsem pro jeho spanilost měl hrubou náchylnost“.⁸⁰

Kmotři

Pravidlem u všech katolíků bylo, že hlavními kmotry synů byli muži a u dcer ženy. Kmotři mají často různé označení. Hlavního kmotra, zvaného levans, pisatelé v zápisech označovali také jako ten, který „ho (dítě) držel na rukou“, „přední kmotr“ či „první kmotr“. Patrinus je tu uváděn jako „druhý kmotr“. Ostatní přítomní obřadu křtu, tzv. testis, jsou pojmenováváni jako „třetí kmotr“, „čtvrtý kmotr“, ale také je tu označení „malý kmotr“ či „malá kmotřička“ a ten, který „nesl svíčku“.

Počet kmotrů se lišil, i podle náboženství. Nejčastěji se objevuje počet tří kmotrů; u dívek jsou dvě ženy a jeden muž, u chlapců je to naopak. Dodržovalo se

⁷⁹ Josef HRDLIČKA (ed.), *Autobiografie*, s. 161.

⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 134.

pravidlo, že hlavní kmotr je stejného pohlaví jako jeho kmotřenec. U nekatolíků se objevuje větší počet kmotrů (Daniel Dvorský) a farář, který dítě křtí, je hlavním kmotrem (Jiří Račenský). U první dcery Apoleny Daniela Dvorského se dokonce mezi kmotry nevyskytla ani jedna žena.

Funkce kmotra byla jedním z nejdůležitějších neformálních vztahů. Uvedením kmotra si autoři potvrzovali a obhajovali své místo ve společenské hierarchii. I Jiří Bartošek, ačkoliv u jeho dětí nejsou kmotři vůbec uvedeni si zapsal mnoho záznamů o své vlastní účasti v roli kmotra.

Kritériem pro výběr kmotra bylo u všech autorů společenské postavení, což dokazuje i uvedení sociální a profesního statutu v záznamu o křtu u většiny autorů. U žen nejčastěji pisatelé uvedli, čím byly manželky a také postavení jejich manželů ve společnosti. Všichni si vybrali kmotry minimálně na stejné společenské úrovni, mnozí však směřovali výš. Adam David Jelínek neuvedl postavení kmotrů svých dětí, podle určitých náznaků šlo však o měšťany. To způsobil spíše poznámkový typ jeho zápisků a možná také časté stěhování. Jan Kornelius Dvorský z Gryfí Hory vybral pro svého syna dráhu právníka patrně podle jeho hlavního kmotra Mathiase Malanotta, který byl právě v té době děkanem právnické fakulty na pražské univerzitě.

Volba kmotra poukázala i na společenské vztahy a kontakty, které člověk měl. Například když se podíváme na kmotry dětí Jana Jindřicha Stanislava Jelínka, musíme konstatovat, že jako kantor měl velmi zajímavé kontakty ve šlechtickém prostředí. Najdeme tu několik příslušníků rytířského rodu z Levenfelzu, ale i Josefínu Johannu Františku, hraběnku ze Solmsu, a dokonce Viléma Karela Chynského ze Vchynic a Tetova. Samozřejmě se v pamětech dočteme, že se křtu zúčastnili v zastoupení jiné osoby; například: „nemohla být osobně přítomna, tak za sebe poslala urozenou pannu Barboru“⁸¹ či „pro nedostatek zdraví nebyla přítomna, na jejím místě byla urozená paní Kateřina N. z Levenfelzova“.⁸² Často se křtu účastnil Karel Fleischinger z Auerspachu, rychtář Německého Brodu, či jeho žena. Zajímavé je, jak se s počtem dětí zvyšovala i společenská úroveň jejich kmotrů. Na „nejnižším“ stupni byli radní města Německého Brodu. Najdeme tu však i primátora, výběrčího kontribucí, hejtmana v Chotěboři, důchodního písaře či jejich manželky. Daniel Dvorský uvádí u kmotrů dětí, kteří byli duchovními, latinské podoby jejich jmen. Velké

⁸¹ Ladislav MACEK (ed.), *Paměti*, s. 74.

⁸² TAMTÉŽ, s. 75.

zastoupení duchovních lze přičítat Dvorského povolání utrakvistického kněze. Jan Nikodém Mařan Bohdanecký z Hodkova zaznamenal smrt dvou kmotrů svých dětí, evidentně to byli také přátelé a rozhodovala i blízkost bydliště: „paní Klára z Šenkirchu, moje kmotra a velmi milostivá sousedka“,⁸³ „Jiří Valerián Fabritius z Löwenburku, můj jmilý kmotr, otec a upřímný souseď“. ⁸⁴ Často se některé osoby opakují u většiny křtů (Jan Malkovský), případně lze zpozorovat různé členy jedné rodiny (Jan Kornelius Dvorský z Gryfí Hory), což poukazuje na přátelské či sousedské vztahy.

Kmotry byli i členové rodiny. Dvakrát byl kmotrem dětí Jana Jindřicha Stanislava Jelínka Lukáš Kobzina, bratranec jeho manželky Doroty Jelínkové. U jeho syna Adama Felixe se střídá víc členů rodiny Kobzinů. Hlavním kmotrem Anny Benigny, dcery Jiřího Račenského, byl dokonce její děd (zároveň ji i křtil).

V této oblasti se náboženství projevuje pouze nepřímo. Zajímavostí je přístup Jana Pavla Dvorského z Gryfí Hory. Ač sám byl katolík, tak za kmotry jeho dětí šli v převážné většině pozdější pobělohorskí emigranti. Šimon Sušiský ze Sonenštejna a Jan Kutnaur ze Sonenštejna byli dokonce popraveni na Staroměstském náměstí 21. června 1621 a Jiří Závěta Zavetius byl uvězněn. U něj lze však předpokládat podle jistých indicií, že si vybíral spíš mezi přáteli a známými.

Znamení

V pamětech Jana Jiřího Račenského, rodiny Mařanů Bohdaneckých z Hodkova, všech tří generací rodiny Jelínků a Jana Malkovského jsou uvedena znamení, ve kterých se děti narodily. Jiří Račenský dokonce u každého znamení svých dětí napsal jeho charakteristiku, jaké mají lidé v tomto znamení vlastnosti a jaká povolání se pro ně hodí. Daniel Dvorský doplnil zápisy o planetář, který kreslenou značkou udává, která planeta vládne příslušný den v týdnu.

Modlitby

Často se také objevují modlitby a prosby připsané k zápisu o narození a křtu. Většinou se vztahují k Bohu. Adam Felix Jelínek prosí Boha: „Pán Bůh račiž mu dáti dobrej svět, aby ke cti a chvále Boží a k spasení své duše svůj zrušt měl a nám

⁸³ Josef HRDLIČKA (ed.), *Autobiografie*, s. 154.

⁸⁴ TAMTÉŽ, s. 189-190.

rodičům a přátelům k potěšení, amen“.⁸⁵ Jeho otec Jan Jindřich Stanislav Jelínek zase přál svým přeživším dětem zdraví, požehnání, dobré žití a aby se po smrti dostali do nebe. Končí slovem „amen“. Jan Pavel Dvorský z Gryfí Hory prosil Boha mimo jiné, aby jeho synové byli věrní vrchnosti a vlasti.

Ostatní zápisy

Jan Jindřich Stanislav Jelínek připojil k zápisu o křtu dcery Salomény Anny poznámku, že byla pokřtěna novou vodou v křtitelnici.

U zápisu o narození prvorozeného syna Adama Felixe Jelínka Jana Jiřího se dočteme, že se jeho křtu zúčastnila také jeho babička Dorota, která kvůli tomu přišla až z Nových Dvorů, a také, že jeho porodní bábou byla Anna Reynovská, manželka Jana Reynovského, uzdaře a měšťana Německého Brodu. K záznamu o narození poslední dcery Rozarie Kateřiny připsal již její nevlastní bratr Adam David, že se narodila devět týdnů po smrti otce.

Za zmínku stojí také povzdech Jiřího Račenského při zápisu o narození posledního dítěte: „Pán Bůh všemohoucí ráčil mne pro polehčení kříže manželského spolu s manželkou mou Kateřinou navštívit a nám dcerku na ten bídný svět dátí“.⁸⁶ Zřejmě nebyl v manželství příliš šťastný.

⁸⁵ Ladislav MACEK (ed.), *Paměti*, s. 88.

⁸⁶ Ota ČERNÝ (ed.), *Paměti*, s. 16.

5. OSTATNÍ PRAMENY

5.1 Nejstarší českokrumlovská matrika

Pro důkladnější pochopení významu narození a křtu v raně novověké měšťanské společnosti je nutné pracovat i s jinými prameny. Jeden ze základních a nejdůležitějších pramenů představují matriky.⁸⁷ Jedná se o evidenční pramen a o křtu obsahuje nejvíce informací; chybí jim však oproti pamětem citové zabarvení a osobní postřehy účastníků.

Povinné vedení matrik křtů a sňatků nařídil tridentský koncil v roce 1563. V českých zemích rozhodla závazně o povinnosti vést matriky při farních úřadech olomoucká synoda v roce 1591 pro Moravu a roku 1605 pražská synoda pro Čechy. Obecně se jejich používání vžilo až v polovině 17. století.

Příkladem použitelné matriky pro města v raném novověku je nejstarší českokrumlovská matrika. Byla vedena v rozmezí let 1591 až 1601. Možnostmi jejího využití se zabývala ve své studii Anna Kubíková.⁸⁸ Jedná se o matriku tripartitní, v níž se nacházely záznamy o narození dětí, svatbách a pohřbech. Záznamy o křtech zahrnují období od ledna roku 1591 do poloviny srpna roku 1601 a jsou v jednotlivých letech uváděny na prvním místě. Zápisy si po celou dobu vedení matriky zachovaly ustálenou formu. Je tu pořadové číslo křestního záznamu, jméno křtícího kněze, denní datum křtu, jméno a bydliště jednoho z rodičů (převážně otce), pohlaví a jméno dítěte a jména kmotrů. Nemanželské děti byly navíc označeny slovem „panchart“.

5.2 Kázání, náboženské polemiky, mravoučná literatura

Dalším využitelným pramenem literární povahy mohou být texty týkající se náboženské či morální podstaty křtu. Jako příklad lze uvést psaná kázání, náboženské polemiky či mravoučnou literaturu. Tyto prameny jsou důležité zejména pro porovnání významu svátosti křtu a jeho pravidel v různých náboženstvích.

⁸⁷ Základem diplomové práce Miroslavy MELKESOVÉ se stal výzkum matrik chýnovské farnosti z let 1645-1654.

⁸⁸ Anna KUBÍKOVÁ, *Nejstarší českokrumlovská matrika (Možnosti jejího využití)*, in: Alena Pazderová (ed.), *Pocta Elišce Čáňové. Sborník k životnímu jubileu*, Praha 2003, s. 81-90.

Bohužel je u nich složitější heuristika, neboť těmto pramenům, až na dílčí snahy, nebyla věnována soustavnější pozornost.⁸⁹

Ve středověku a raném novověku náležela kázání mezi nejdůležitější slovesná díla s dalekosáhlým vlivem. Setkávaly se s nimi všechny vrstvy obyvatelstva. Ve většině kázání se skrývalo poučení posluchačů. Nejdůležitější věroučné pravdy a okruhy problémů byly nejčastěji vysvětlovány v nedělních, vzácněji ve svátečních kázáních. Sváteční kázání zaznívaly při významnějších svátcích a poutích, byli na ně zváni věhlasní kazatelé z různých míst. V raném novověku se tištěné kázání staly oblíbenou lidovou četbou. V poslední době byl vydán výbor některých příležitostných kázání.⁹⁰ Soubor tištěných kázání přímo k problematice křtu se nachází ve Strahovské knihovně.

K objasnění postojů různých náboženství ohledně křtu mohou přispět náboženské polemiky. Jako příklad může posloužit polemický spis katolického duchovního Václava Šturma *Srovnání víry a učení Bratří starších, kteří sebe sami Zákona Kristova, a jiní je Valdenskými a Boleslavskými, jiní pak Pikharty jmenují, v němž se o jejich oddělení, nestálosti a vrtkavosti a některých bludných artikulích vypisuje. K lepšimu vyrozumění v způsob rozmlouvání pro sprostný lid sepsané a vůbec vydané skrze D. Václava Šturma z Tejna Horšovského*⁹¹ z roku 1582. Kniha má formu dialogu mezi katolickým kněžím a členem Jednoty bratrské. V druhé části se zabývá svátostí křtu. Každou výtku obhazuje úryvkem z bratrského spisu *O opětování Křtu*.

Mravoučná literatura může pomoci přiblížit se do roviny náboženské morálky, hlásané v období raného novověku. Jako výchozí bod by mohly například sloužit spisy rožmberského rychtáře Šimona Lomnického z Budče *Kupidova střela* či *Dětský řápek*.⁹²

⁸⁹ Vyhledávání starších spisů usnadní *Knihopis českoslovesnských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století I*, Praha 1925; *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století II*, díl 1-7, Praha 1956-2000.

⁹⁰ Miloš SLÁDEK (ed.), *Svět je podvodný verbíř aneb Výbor z českých jednotlivě vydaných svátečních a příležitostných kázání konce 17. a prvních dvou třetin 18. století*, Praha 2005.

⁹¹ K tomuto spisu Josef SVOBODA, *P. Václav Šurm a jeho boje s Českými Bratry*, Pastýř duchovní 4, 1884, s. 33-53, 97-116.

⁹² Jakub KRČ – Vojtěch HLADKÝ (edd.), *Šimon Lomnický z Budče, Kupidova střela. Dětský řápek*, Brno 2000.

6. ZÁVĚR

Tato bakalářská práce chtěla přispět k objasnění významu přechodového rituálu křtu v měšťanské společnosti raného novověku. Hlavním pramenem byly rodinné paměti. V porovnání s církevními nařízeními jsem zjistila odchylky v křestní svátosti. Křest měl kromě duchovního významu značný sociální a společenský význam. Stejně jako ve šlechtickém prostředí je tu snaha reprezentativní, ale není už tak výrazná. Hledisko náboženské zřejmě hrálo větší roli až po Bílé hoře.

Formy zápisu o narození a křtu ve všech pamětech si jsou značně podobné; dá se tedy mluvit o jisté topoi v záznamech. Vždy je uvedeno datum narození, méně již datum křtu. Kmotry autoři pamětí většinou pouze vyjmenovali, často s uvedením jejich profesního postavení.

Počet dětí je různý, vliv na něj měla také vysoká úmrtnost novorozenců. Meziporodní intervaly se pohybovaly od 1 do 2,5 let; prodlužovaly se po porodu syna a u posledních dětí, též se zde odrážel počet manželství. Místo narození bylo uváděno u měšťanů, kteří se častěji stěhovali; jde o důkaz psaní pamětí s odstupem času. I v pamětech je patrná značná úmrtnost dětí do jednoho roku, způsobená tehdejší nedostatečnou hygienou a stupněm zdravotní péče. U jmen dětí vykrystalizovala čtyři kritéria pro výběr: jména světců, kteří měli v rozmezí měsíce od narození svátek; náboženská jména; jména podle příbuzných; jména podle kmotrů. V záznamech se objevují také citově zabarvená pojmenování členů rodiny jako dceruška, synáček, ale i moje milovaná manželka a podobně.

Křest se u většiny dětí uskutečnil do 24 hodin po narození, zjevně z obavy z úmrtí „nekřtěňátka“. Častěji se křtu zúčastnil malý počet kmotrů – většinou tři. Jelikož se museli dostavit do druhého dne, je téměř jisté, že si rodiče vybírali kmotry svých dětí z blízkého teritoriálního prostředí: přátele, sousedy, obyvatele stejného města či blízkého okolí. Žádání o kmotrovství také zřejmě probíhalo ústně, vyjma vyšších vrstev. Jiná praxe byla u nekatolíků; křty se konaly od tří do 14 dní po narození. Kostel, k jehož farnímu obvodu dům patřil, byl neobvyklejším místem křtu a zdejší duchovní také dítě křtil. Pouze dva autoři se o duchovním zmiňují jako o příteli. Jsou zaznamenány všechny tři druhy kmotrů, levans, patrinus i testis, ale mají různá pojmenování. Počet kmotrů byl různý, ale nejčastěji byli tři – dva stejného a jeden opačného pohlaví jako dítě. U nekatolíků se účastnilo obřadu daleko víc lidí. Velkou důraz kladli na zaznamenání jiných křtů, kterých se účastnili jako kmotři sami;

potvrzuje je to důležitost neformálního vztahu kmotr-kmotřenec. Uvedením dalších kmotrů, s kterými se obřadu zúčastnil a představuje své společenské styky, pokud jde o osoby na vyšší úrovni, a přátelé.

U dalších zmínek o detech je patrné přesné vymezení gender rolí ve společnosti. U chlapců bývá zapsána jejich profesní dráha: jakého dosáhli vzdělání, na jaká místa byli přijati, jejich služební postup. Pro děvčata bylo důležité, zda se provdaly a jaké bylo společenské postavení jejich manžela, případně kolik měly dětí.

Velkou vypovídací hodnotu o mentalitě měšťané té doby mají specifické zápisy, modlitby, znamení zvěrokruhu, vliv patronů v den křtu, či zdánlivě nedůležité poznámky o nové vodě v křtitelnici a o nešťastném manželství.

Zbývá odpověď na otázku: proč si měšťané paměti vůbec vedli? Autoři měli zřejmě společný cíl: zachovat děje kolem nich a jejich samotné počínání pro budoucí generace. Určitě zde hrála také roli určitá ješitnost a snaha poukázat na vlastní úspěchy. Vždyť i sedm přeživších dětí je úspěch. Paměti si psali buď vzdělanci, nebo lidé na vyšší společenské úrovni. To předpokládá, že doma měli knihy, které vždy byli dobrou inspirací. Nejen u rodiny Dvorských z Gryfí Hory se touto inspirací mohl stát Veleoslavínův *Kalendář historický*, který k zápiskům přímo vybízel vloženými volnými listy. Vzdělanost a kulturní aktivita znamenala pro příslušníky měšťanské vrstvy víc než pouhou subjektivní potřebu či postradatelný komfort. Byla doplňkem stavovského i ekonomického rozčlenění společnosti. Akademické tituly mohly jednotlivci nahradit to, co při startu kariéry postrádal na majetkovém či společenském zázemí. Posilovalo snahy jednotlivců o společenský posun na hranice vyšší, a tedy privilegovanější vrstvy; tím se propojovali špičky měšťanských skupin s některými skupinami šlechty. Kulturní i okázalá reprezentace patřila k životu všech společenství uvnitř města a konečně i k životu města jako celku. Patřilo k nutné prestiži členů měšťanské společnosti i k jejich sebevědomí udržovat společensky obvyklou míru investic do vzdělání a kulturních aktivit. Byl to i způsob, jak vyrovnat případný handicap menšího majetku, absenci rodinné tradice či účasti v městské radě. Stejně aktivní jako nejbohatší patriciát byly v tomto směru vyšší střední vrstvy města, respektive ti, kteří usilovali o společenský vzestup. A toto vše se zřejmě obracelo i do kulturních aktivit soukromých.

Poněkud jednostranný pohled na křest z hlediska paměti bych chtěla doplnit výzkumem dalších pramenů; tato práce zatím pouze naznačuje jejich využití. Za zásadní pramen považuji matriky, které obsahují údaje o narození. Zajímavý pohled

na křest mohou poskytnout kázání, náboženské polemiky či mravoučná literatura a další prameny literární povahy. Větší spektrum pramenů může vést k přesnějšímu poodhalení života v městech raného novověku.

Jak je patrné, rodinné paměti představují bohatou pokladnici informací, které mohou přispět nejen k poznání obřadu křtu a role kmotrovství a jiných přechodových rituálů. Mohou poskytnout obraz ostatních vrstev společnosti z pohledu měšťana. Ukazují problémy, které měl v každodenním životě jako úrazy, nemoci, hlad, sucho, přírodní živly, astronomické úkazy. Zobrazují samozřejmě hospodářství a obchodní situaci té doby; právo, soudnictví, zločiny. Můžeme sledovat finanční záležitosti rodiny, či hledat odpověď na otázku jak na ně působily soudobé politické události. Tato témata však zatím na své uplatnění čekají.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY NEVYDANÉ:

Památní kniha (1679 – 1740) staršího Jana Malkovského, radního v městě Horažďovicích uložena v Městském muzeu v Horažďovicích, sign. B IV d 78.

Kšaft Jana staršího Malkovského uložený v Městském muzeu v Horažďovicích, sign. A XV 127.

PRAMENY VYDANÉ:

ČERNÝ, Ota J. (ed.), Paměti Jana Jiřího Matthiada Račenského, Časopis Společnosti přátel starožitností 5, 1897, s. 14-17.

DVORSKÝ, Jiří (ed.), Pražské paměti Jana Piláta Rakovnického z Jenštejna 1575-1605, Pražský sborník historický 7, 1972, s. 161-172.

FEJTOVÁ, Olga (ed.), Veleslavínův Kalendář historický v majetku pražského rodu Dvorských z Gryfí Hory, Miscellanea Oddělení rukopisů a starých tisků 15, 1998, s. 97-124.

HILLE, Jan Pavel (ed.), Paměť Stanislava Bořka Dohalského z Dohalic o vlastním rodu z r. 1681, Časopis Společnosti přátel starožitností 11, 1903, s. 128-133.

HRDLIČKA, Josef (ed.), Konflikt jindřichohradeckých měšťanů s Vilémem Slavatou v pamětech Jiříka ze Kře, Jihočeský sborník historický 69-70, 2000-2001, s. 188-208.

HRDLIČKA, Josef (ed.), Deníkové záznamy jindřichohradeckého měšťana Jiříka Pavlovského z počátku 17. století, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 137-174.

HRDLIČKA, Josef (ed.), Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova, České Budějovice 2003 (= Monografia historica 3).

JAŠEK, Alois (ed.), Rodinný zápisník pánů ze Zástřizl a z Petřvaldu, Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci 52, 1939, s. 19-23.

KOLÁR, Jaroslav (ed.), „Pamětní knížka“ Jana Rakovnického z let 1575 – 1605 a české paměti 16. - 17. století, Listy filologické 90, 1967, s. 394-403.

KOPAL, Josef (ed.), Rodinné paměti Alžběty Lidmily svob. paní z Lisova a na Novém Stránově, roz. Tengnaglové z Kampu, Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze 14, 1906, s. 124-132.

KRČ, Jakub – HLADKÝ, Vojtěch (edd.), Šimon Lomnický z Budče, Kupidova střela. Dětský rápek, Brno 2000.

MACEK, Ladislav (ed.), Paměti kantora Jelínka, Havlíčkobrodsko 15, 1999, s. 70-108.

MIKULEC, Jiří (ed.), Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, Praha 1996.

NOVÁČEK, Vojtěch Jaromír (ed.), Drobné zprávy historické. Z kalendářů při deskách zemských chovaných, Památky archeologické a místopisné 16, 1893-1895, s. 47-52, 99-108, 159-164, 323-324, 499-506, 801-810.

PALACKÝ, František (ed.), Paměti pana Pavla Korky z Korkyně, znamenitého vůdce českého v 16. století, Časopis českého musea 3, 1829, s. 29-32; 4, 1830, s. 433-442.

PÁNEK, Jaroslav (ed.), Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I - II, Praha 1985.

PRUCEK, Josef (ed.), Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem, in: Okresní archiv v Olomouci 1982, Olomouc 1983, s. 141-152.

TÝŽ (ed.), Kronika Mikuláše Frantšika Kerneria z let 1658-1689, in: Okresní archiv v Olomouci 1985, Olomouc 1986, s. 157-174.

RATAJOVÁ, Jana (ed.), Alžběta Lidmila z Lisova. Rodinné paměti, Praha 2002.

SEDLÁČEK, August (ed.), Dvoje rodinné paměti, Památky archeologické a místopisné 9, 1871-1873, s. 893-895.

TÝŽ (ed.), Paměti Jiříka Tesáka Mošovského a jeho syna, Časopis Muzea království českého 83, 1909, s. 57-68.

SLÁDEK, Miloš (ed.), Svět je podvodný verbíř aneb Výbor z českých jednotlivě vydaných svátečních a příležitostných kázání konce 17. a prvních dvou třetin 18. století, Praha 2005.

STRNAD, Jindřich (ed.), Záznamy jindřichohradeckého kupce v kalendáři minucí pro rok 1621, Výběr z prací členů historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 23, 1986, s. 94-108.

SVOBODOVÁ, Milada (ed.), Paměti obyvatel Menšího města pražského z let 1581-1628 ve Veleslavínově kalendáři historickém, Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků 7/1, 1990, s. 75-105.

ŠIMÁK, Josef Vítězslav (ed.), Vodňanští z Uračova a jejich zápisky, Časopis Musea království českého 68, 1894, s. 135-146, 274-285.

TEPLÝ, František (ed.), Zápisky Mikuláše Franchimonta z Frankenfeldu, Časopis Společnosti přátel starožitností 18, 1910, s. 121-133.

VAVROUŠKOVÁ, Anna (ed.), Rodinné zápisy Chřepických z Modliškovic, Časopis rodopisné společnosti československé v Praze 6, 1934, s. 1-18.

VOREL, Petr (ed.), Vídeňský deník rytíře Dvořeckého z roku 1559, Folia historica bohemia 19, 1998, s. 7-36.

ZEMEK, Petr (ed.), Bartoškova kronika, Uherský Brod 2004.

ZILYNSKYJ, Bohdan (ed.), Neznámý letopis měšťana Nového Města pražského z let 1492 – 1539, Pražský sborník historický 17, 1984, s. 52-89.

LITERATURA:

BENEŠ, Zdeněk, Historický text a historická kultura. Studie o principech českého humanistického dějepisectví, Praha 1992, s. 17-22.

BLÁHOVÁ, Marie, Historická chronologie, Praha 2001.

BŮŽEK, Václav (ed.), Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době, České Budějovice 1991(= Opera historica 1).

TÝŽ, Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků, České Budějovice 1993 (=Opera historica 3).

BŮŽEK, Václav, Linecké trhy a kultura jihočeských měšťanských domácností v předbělohorské době, in: Jaroslav Pánek (ed.), Česká města v 16.-18. století, Praha 1991, s. 237-244.

TÝŽ, Městské domácnosti úředníků a dvořanů posledních Rožmberků, in: Pocta Josefu Petráňovi, Praha 1991, s. 201-225.

TÝŽ, Renesanční domácnost soběslavského primátora Řehoře Smrčky ze Sabinova, Tábořský archiv 3, 1991, s. 34-51.

BŮŽEK, Václav – BŮŽKOVÁ, Hana – STEJSKALOVÁ, Jana, Interiéry domů v jihočeských předbělohorských městech (Životní styl měšťanů v době pozdní renesance a manýrismu), Jihočeský sborník historický 59, 1990, s. 113-127.

TÍŽ, Měšťanské domácnosti v předbělohorských jižních Čechách (Prameny, metody, stratifikace), Jihočeský sborník historický 59, 1990, s. 70-74.

BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef a kol., Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dyn posledních Rožmberků a pánů z Hradce, Praha 1997.

BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku, Praha-Litomyšl 2001.

ČORNEJ, Petr a kol., Dějiny zemí Koruny české I, Praha-Litomyšl 1998.

Dějiny českého výtvarného umění I - II, Praha 1984-1989.

Dějiny Prahy I. Od nejstarších dob do sloučení pražských měst (1784), Praha-Litomyšl 1997.

FABIAN, Václav, Cínové křtitelnice v chrámech pražských, Památky archeologické a místopisné 24, 1910, s. 19-34, 114-122.

FIALOVÁ., Ludmila a kol., Dějiny obyvatelstva českých zemí, Praha 1998.

FRANCEK, Jindřich – ŠIMEK, Tomáš (edd.), Hrdelní soudnictví českých zemí (Soupis pramenů a literatury), Pardubice 1995, s. 133-178.

FROLEC, Václav (ed.), Čas života. Rodinné a společenské svátky v životě člověka, Brno 1985.

Havlíčkův Brod. Historie a osobnosti, Praha 1998.

HOFFMANN, František, České město ve středověku, Praha 1992.

HOLÝ, Martin, Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku, Historická demografie 28, 2004, s. 15-33.

HORSKÁ, Pavla a kol., Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy, Praha 1990.

JANÁČEK, Josef, České dějiny. Doba předbělohorská I/2, Praha 1984.

TÝŽ, Dějiny obchodu v předbělohorské Praze, Praha 1955.

TÝŽ, Řemeslná výroba v českých městech v 16. století, Praha 1961.

TÝŽ, Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu, Praha 1963.

TÝŽ, Města v českých zemích v 16. století, Historická demografie 4, 1979, s. 165-203.

JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost, Praha 2005.

JIREČEK, Josef, Rukověť k dějinám literatury české do konce 18. věku II, Praha 1876.

KAVKA, František, Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v 1. polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky, Sborník historický 6, 1959, s. 253-294.

TÝŽ, Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století, Sborník historický 4, 1956, s. 110-188.

KAVKA, František a kol., Stručné dějiny University Karlovy, Praha 1964.

KLABOUC, Jiří, Manželství a rodina v minulosti, Praha 1962.

KNETL, Václav, Nesrovnalost při úvodě šestinedělek, Rádce duchovní 7, 1900, s. 636-640.

Knihopis československých tisků od doby nejstarší až do konce 18. století I, Praha 1925.

Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století II, díl 1-7, Praha 1956-2000.

KOKOJANOVÁ, Michaela (ed.), Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18.století), Sborník příspěvků z konference uspořádané v Prostějově ve dnech 25.-27. dubna 1995, Prostějov 1997.

KOLDINSKÁ, Marie, Každodennost renesančního aristokrata, Praha 2001.

KOPECKÝ, Milan, „Kronika“ a „historie“ jako literární žánry epochy renesance, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 29, D 27, 1980, s. 51-60.

KRÁL, Pavel, Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740), České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439-456.

KUBÍČEK, Jaromír a kol., Bibliografie k dějinám měst České republiky, Brno 1997.

KUBÍKOVÁ, Anna, Nejstarší českokrumlovská matrika (Možnosti jejího využití), in: Alena Pazderová (ed.), Pocta Elišce Čáňové. Sborník k životnímu jubileu, Praha 2003, s. 81-90.

LÍVA, Václav, Seznamy pražských novoměšťanů za léta 1618-1653, Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze 7-8, 1935-1936, s. 8-35, 121-158.

TÝŽ, Studie o Praze pobělohorské III. Změny v domovním majetku a konfiskace, Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 9, Praha 1935.

MAREK, Jaroslav, Společenská struktura českých královských měst v 15. a 16. století, Praha 1965.

MELKESOVÁ, Miroslava, Křestní obřad a úloha kmotra v polovině 17. století, Diplomová práce Historického ústavu Jihočeské univerzity, České Budějovice 2002.

TÁŽ, Adhiberi solent, qui copatres vocantur. Kmotrovství ve venkovském prostředí raného novověku na základě výzkumu chýnovské farnosti, Historická demografie 27, 2003, s. 63-120.

TÁŽ, Křtiny a úvod ve venkovském prostředí raného novověku, Historický obzor 14, 2003, č. 11 a 12, s. 262-276.

NAVRÁTILOVÁ, Alexandra, Narození a smrt v české lidové kultuře, Praha 2004.

NĚMEC, Karel, Dějiny města Horažďovic, Horažďovice 1936.

- NEUDERTO VÁ, Michaela, Život předbělohorské šlechty na Lounsku z pohledu pramenů městské provenience, in: Lenka Bobková (ed.), Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století, Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem 30.-31. října 1991, Ústí nad Labem 1992.
- PÁNEK, Jaroslav (ed.), Česká města v 16.-18. století. Sborník příspěvků z konference v Pardubicích 14. a 15. listopadu 1990, Praha 1991.
- PEŠEK, Jiří, Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547-1620 (Všední dny kulturního života), Praha 1993.
- TÝŽ, Pražská univerzita, městské latinské školy a měšťanské elity předbělohorských Čech (1570 až 1620), Český časopis historický 89, 1991, s. 336-355.
- TÝŽ, Univerzitní spárva městských latinských škol v Čechách a na Moravě na přelomu 16. a 17. století, Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis 30/2, 1990, s. 41-58.
- PETRÁŇ, Josef, Dějiny hmotné kultury II/1, Praha 1995.
- PURŠ, Jaroslav, Přehled dějin Československa I/2 (1526 – 1848), Praha 1982.
- RAMEŠ, Václav, Po kom se jmenujeme? Encyklopedie křesťanských jmen, Praha 2001.
- ROUBÍK, František, Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547-1783, Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 6, 1930, s. 265-355.
- SOCHR, Jiří, Havlíčkův Brod, Havlíčkův Brod 1969.
- STÝBLO, Václav, Úvod šestinedělek, Časopis katolického duchovenstva 38, 1897, s. 30-39.
- SVOBODA, Josef, P. Václav Šturm a jeho boje s Českými Bratry, Pastýř duchovní 4, 1884, s. 33-53, 97-116.
- ŠMAHEL, František – TRUC, Miroslav, Studie k dějinám University Karlovy v letech 1433-1622, Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis 4/2, 1963, s. 3-60.
- ŠŤOVÍČEK, Josef, K chýnovské pozdněrenesanční křtitelnici, Výběr 16, 1979, s. 161-163.
- URBÁNEK, Rudolf, Jednota bratrská a vyšší vzdělání až do doby Blahoslavovy, Brno 1923.
- VÁLKA, Josef, Česká společnost v 15.-17. století II. Bělohorskádoba. Společnost a kultura „manýrismu“, Praha 1983.
- TÝŽ, Předbělohorská kultura a společnost (Poznámky k interpretaci a hodnocení), Studia Comeniana et Historica 16/32, 1986, s. 5-25.

VLČEK, Pavel a kol., Umělecké památky Prahy. Staré Město – Josefov, Praha 1996.
VOREL, Petr, Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století, Pardubice 2001.
WINTER, Zikmund, Kulturní obraz českých měst I – II, Praha 1890 – 1892.
TÝŽ, Život církevní v Čechách I, Praha 1895.
TÝŽ, Z rodiny a domácnosti staročeské I – II, Praha 1911-1912.

Příloha

Rodinné paměti Jana staršího Malkovského z let 1679-1740 uložené v Městském muzeu v Horažďovicích, sign. B IV d 78.

Památní kniha (1679-1740) staršího Jana Malkovského, radního v městě Horažďovicích

Věnováno archospolku „Vocel“ v Hoře Kutné

Fr[antišek] Viktor Veselý

Čatousy[?] u Hor[ních] Počernic 26. dubna 1887.

(1)

V létu v docházejícím roku 1679, jmenovitě na svatého Štěpána, vycházívá jedna jasná hvězda v tu stranu k Velkým Hy[d]čicům, pouštívá od sebe nejprve jako metlou pak víc jako koštiště, až naposledy velmi velký a dlouhý vocas daleko po oblacích jest narost, dívajíce se na to velmi mnoho lidu, avšak žádný nevěděl, co ta metla anebo kometa předchází. P[an] Tomáš Hynek, vidouc takovou kometu, na svá kolena pad, spjatýma rukama Pánu Bohu za ukročení hněvu božího se modlil.

V létu pak 1680 v podzimek okolo s[vatéh]o Václava a okolo s[vatéh]o Havla byl mor nakažující jedovaté povětrí, na morní [nemoc] a hlízy lidé mřeli, zemřelo jich v Horažďovicích okolo 52 osob. Václav Vojta, v ten čas <hr> držel ouřad purkmistrský, kdo se dost málo roznemoch anebo zastonal, ihned poručil ho v domě zavřít a zamknout. Kteří pak zemřely, šaty jejich jak chodící, tak i podušky, mnohý šaty byly ne mizerný, ale dobrý, podušek vyšívaných, který se mohúc za mnoho let užívat, poručil všecko k lesům vozit a tam u Balatejch rybníčka na prach spálit.

(2)

V létu 1683, právě když obilí téměř všecko doma z pole bylo, totiž okolo s[vatéh]o Jiljí, zapálilo se v obecním dvoře na předměstí před polednem okolo půl jedenáctý hodiny a shořelo od vobecního dvora blíž kláštera až k novej hospodě to všecko předměstí na prach. Shořelo okolo 19 stodol plných obilí, vše na prach shořelo mimo Simonojc před velkou branou. Sami mezitím ohněm z vůkol vůkol ohořelý a sami jejich stavení zůstalo.

V létu 1689 jmenovitý den svatý Panny Markyty zapálilo se v městě u Václava Vrkala v tom domě, gde Jan Motl zůstává. Mezi domy Jiřího Švejcara jinak Helvéty a mezi panem z druhé strany Janem Tichým shořelo domů okolo 40. Rathouz, špitál u velkého kostela, fortna, masný krámy všecky na prach shořely.

V tomž létě 1689 byly posláni od Francouza paličové do Čech, všudy po městech se vartovali, i taky zdeť ve branách i po předměstí vartovali, a v městě okolo 10 hodin u téhož Vrkala hořelo, a tak ten oheň přičten jest paličům, že oni zapálili. Velmi mnoho v tom roce měst pohořelo, i taky Praha shořela a tam takové paliče dostávali a je na prach spálili. I Procházka, palič, kleštni prsty trhány, gde oheň klad, měl v Praze [?]

(3)

i taky v tomto domě, v celej nejprv ulici začalo hořet, na chlívích byly došky, z tý strany do Vrkalojc zahrádky se zapálilo a tu se nad dům dostalo, nad můstkem, co se do ovčího chliva jde.

Léta Páně 1702 dne 26. Maii, totiž ten den aneb ten pátek po božím vstoupení, v 11 hodin před polednem Pán Bůh prostředkem časnou smrtí povolati jest ráčil slovutného muže, pana Jana Malkovského, jehož tělo odpočívá u svatého Jana na předměstí, za samou kaplí pochované, Pán Bůh všemohoucí rač mu dáti lehké odpočinutí, šťastné a radostné zmrtychvstání.

Pochován jest tu neděli po božím vstoupení 28. Maii léta 1702.

V létu 1703 dne 20. Novembris totiž den všední outerý, den jmenovitě svatého Rafaele archanjela, vůdtce mladého Tobiáše, svůj stav svobodný jsem proměnil a v stav manželský jsem vstoupil s Dorotou Radvanickou, pozůstalou dcerou dobré paměti po nebožtíkovi panu Jakubovi Radvanickým, sousedu a spoluradním zdejším. Odával nás velebný pán páter farář horažďovský, pan Václav Nigrin, rodič strakonic[ký], v ten čas farář horažďovský.

Dáno mu od kopulaci 5 zl[atých] dne 20. Novembris 1703 létu.

(4)

[S] kteroužto dědictví toto jsem dostal: dědinu, za klášterem díl zadní pod 4 strychy 2 věrtele. Více druhou dědinu pod Vápeným vrchem za loretu, jdouce Palkovskou

cestou k Velkému Boru, díl zadní pode 3 strychy. Louku za křížky, dosahujíc chobot velkého rybníka, pod 3 vozy sena.

Na domě přišlo jí brát jedno sto třiceti dva zlatý dvaceti sedm krejcarů dva peníze, že pak ale na prosbu Vojtěcha Králíčka slevil jsem dvaceti dva zlatý dvaceti sedm krejcarů dva peníze, a tak zůstává Vojtěch Králíček spravedlivého a čistého dluhu jednosta a deset zlatých <100,10 zl[atých]> platit povinen je a bude. To budoucně na památku v tomto místě položím, jak z toho domu to <1010> jedno sto a deset zlatejch zaplaceno bude.

(5)

V létu 1712 nebožka Dorotka odkázala za duši svou na mše svatý panu faráři horažďovskému.....25 zl[atých].

Do kláštera pánům páterům františkánům na mše svatý 25 zl[atých], na kterýchžto 50 zl[atých] jak od p[ana] pátera faráře horažďovského, tak od p[ana] pátera Uryele, ten čas kazatele horažďovského, náležitě kvitírován jsem, kteréžto kvitanci za sebou mám.

Já za sebou mám.....30 zl[atých]

Fran[t]ovi....20 zl[atých] - dole co kantorovi srážím těch 10 zl[atých] mzdy
hotových dávám

Káči.....20 zl[atých].

V létu 1712 Vojtěch Králíček odprodal Janovi Pankrácovi dům, za kterýmžto Janem Pankrácem z domu na vejrunky vostává 30 zl[atých], kerýchžto 30 zl[atých] po dvakráte jest povinen složiti, totiž před vejruňky Vojtěcha Králíčka. První vejrunk složitá [!] má v létu 1713 při času svatojiřským. Druhý též při svatým Jiří v roce 1714, jak ale těch třiceti zlatých složí, to zde doleji doložím.

Z tohoto vejrunku 30 zl[atých] co mám brát od Jana Pankráce odevzdal sem na lampu k Panně Mariji horažďovský 20 zl[atých].

Odved je neb neodved, to nevím. Jsou zaplacený. To jest díl nebožky Ančičky za duši a přátel jejích. Ostatní[ch] 10 zl[atých] mám probráno takto:

od funusu neb[o]šky Brejchový	1zl[atý]20krejcarů
od funusu nebošky mý máteře svýma [?]	1 zl[atý] 10 krejcarů
z louky za loretou k záduší, co on dal, já zase sem porazil	1 zl[atý] 10 krejcarů
od Franty učení za 3 a ½ léta srážím	<u>6 zl[atých] 10 krejcarů</u>
	S[umm]a 10 zl[atých]
	S[umm]a 110 zl[atých]

(7)

Léta Páně 1704 dne 2. Octobris ten čtvrtek po svatým Václavě, byvše ho v neděli a v sobotu bylo svatého Františka, tak ten čtvrtek mezi těma dvouma svatýma, ať řeknu menovitě na svatého Leodegaria, Pán Bůh ráčil nám na tento svět dáti syna, poněvadž to jméno sobě přinesl, jméno na křtu svatým dáno jest mu František Antonín. Kmotr, který ho držel na rukou, byl pan Antonín Sega, druhý pan Petr Madot, kmotra byla paní Dorota Templová. Při křtu svatým trefíce se patronové jeho svatí apoštolové a mučedlníci páně svatý Filip a Jakub, protož ať jim hledí povšeckny dni života svého čest a uctivost prokazovati.

Narozený jest spravedlivě na znamení štíra.

Křtil ho p[an] p[áter] Václav Nigrin, rodič strakonický.

V tu hodinu jednu okřtěný syn, taky František, Petra voráče ze vsi Babín.

(8)

V létu 1705 dne 5. Maii Pán Bůh z tohoto světa prostředkem časnou smrtí povolati jest ráčil slavný paměti Leopolda, císaře prvního toho jména. Pán Bůh rač mu dáti lehké odpočinutí, veselé a radostné zmrtychvstání.

V létu 1705 dne 15° Maii vyzdviženy a dne 18. Maii posvěceny boží muka u lorety, jinak Na Stráži, roh cesty jdouce cestou k Velkýmu Boru a druhé cesty k Svíradicům. Na svůj vlastní grejcar vyzdviženy, v pondělí křížový posvěceny. Pro čest a slávu boží jsem je vyzdvihnouti dal, kteréžto předešlé skrze hromobití rozražené byly. V tu dobu, [k]dy se to stalo, v rychlosti přišel hrozný a nenadálý příval. Jeden sedlák, muzikář z Velkého Boru, šel z města a za ty boží muka zastoupil a před přívalem skrýti se chtěl. V té pršce hrom do nich uhodil, je rozrazil a toho jistého omráčil, počvy od bot urazil, tak po té pršce do rathouzu za umrlého přinesli a jeho ani slova žádný

(9)

za dlouhý čas se doptati nemohli, však přece z toho se vybral, ale dlouho jako omámený chodil a ještě mnoho let živ byl. Protož budoucí páni toho pole, držitelové, pro čest a slávu boží ty boží muka, vidouce je sešlé, je podle naší největší možnosti opravovati dejte, za to zase od Pána Boha požehnání božího očekávati budete.

Posvěceny skrze p[ana] p[átera] Václava Nigrina, v ten čas faráře horažďovského.

Tato příhoda se zběhla s tím člověkem v létu 1704 a zase až v roce 1705 jsou vystavěny.

(10)

V létu 1705 dne 2. Octobris, jmenovitě den s[vatéh]o Firmiana ten svátek připadal, v tu neděli jmenovitě o našem [!] posvícení, tu neděli o posvícení navečer mezi sidmou [?] a osmou hodinou Pán Bůh všemohoucí prostředkem časnou smrtí povolati jest ráčil nebožtíka Matěje Malkovského, jehožto tělo u svatého Jana na předměstí za samou kaplí v nohách nebožtíka otce pohřbeno a pochováno jest. Pán Bůh všemohoucí a rač mu dáti lehké odpočívání, šťastné a radostné zmrtvýchvstání. Pochován jest jmenovitě ten outerek o našem podzimským jarmarce v 8 hodin ráno dne 13. octobris v létu 1705.

V létu 1706 byla poprava nebožky Kateřiny Hnětýnkový ze Zářečí. Proto byla utracena, že zabila při porodu své vlastní dítě a je do řeky, totiž na Zářečí do vody, vhodila a svého vlastního muže měla a je s ním porodila, totiž s vlastním mužem, a je přece zamordovala. Ten pátek před květnou nedělí s'tata a kůlem probita u stínadel byla.

(11)

Léta Páně 1706 dne 12. Maii, právě tu středu před Božím vstoupením, stalo se veliké, hrozné a jak mnozí zato měli a drželi, že od umučení syna Božího takové veliké slunečné zatmění nebylo jako toto, dne 12. Maii právě po desáté hodině před polodnem mezi jedenáctou hodinou tak, že staří lidé, po 90 letech měli, nepamatovali jak živi takového velikého a hrozného zatmění. Tak se to slunce zatmělo, jako když dobře se soumračí, tak soumrak býti se zdálo, a v staveních aneb ve sednicích tak trma bylo, že lidé na knížkách modliti se neviděli a sotva po sednici co vidět bylo. A tak to slunce nebeské se zatmělo jakoby tím nejčernějším frolem zastřený bylo, při tom tak velikým a hrozným zatmění spatřeny byly dvě hvězdy na nebi blízko u sluncete, které hvězdy všickni dívajíc[í] se lidé očitě spatřili a viděli. Však dlouho to

netrvalo, tak co by moch 3 kráte Očenáš a Zdravas Marija vyříkat. Lidé pak vidouce tak hrozné a nevidané zatmění, uleknouce se toho hned mnozí na kolena svá padali, P[ánu] Bohu se modlili a ihned v tu dobu velkým zvonem <se> znamení se dalo a lidé do kostela farního s chvátáním a ouprkem šli, aby se modlili a tu Te Deum laudamus se zpívalo a požehnání s velebnou svátostí oltární lidu se dalo. Množství lidu, aneb velkým počtu sejdouce se lidi, P[ánu] Bohu za ukročení hněvu božího se modlili, a to veliké, hrozné a nevidané znamení aby ráčil všecko dobrý obrátiti. Konec svůj vzalo v půl dvanáctý hodiny o polednách a největší zatmění bylo v 11 hodin.

V ten den odpoledne ve 4 hodiny okřtěn syn Františka Vaněrky, byl jsem mu kmotrem, jméno na křtu svatým dáno jest jemu Jan.

(12)

V létu 1707 dne 5° Julii ten outerek po našom jarmarce na svítání, totiž při svatým Petře, jdouce po jarmarce hrubě ráno domu, nebožtík p[an] Brančovský, <od Prach> z Vojnic pan, od Práchně cestou k Oujezdci u pole kameníkového, mezi roklí na panským poli na něho číhali a k němu střelili a potom knytly oběma mlátili, až mu všecku hlavu pozadu v týly rozrazili tak, že mozek hned z hlavy mu vypadl. Vod rána outerka až do čtvrtku v kameníkovo pšenici zavlečený ležel. Potom panští pacholci, jedouce pro seno, jej našli a pokřik v městě se stal. V tom p[anu] páterovi na faru babinští sedláci seno přivezli, jednoho sedláka z Babín[a], Říhu Kotlabu, pro jeho tělo s vozem poslali a přivezouce ho do špitála u farního kostela, jeho tělo složili a zvonit se mu dalo. P[an] páter horažďovský, uj mouce se těla jeho, je u velkého kostela na krychově pochoval, kteréžto odpočívá u samý stezky, jdouce od domu Jana Hrbka. P[án] Bůh mu dej lehké odpočívání, veselé a radostné zmrtychvstání.

(13)

V létu 1707 dne 4. November[is] byla dvouch vražedníků poprava, kteří nebožtíka pana z Vojnic zabili. Předně byly koňma hned z města až k spravedlnosti šmejkáni aneb vlečení. U spravedlnosti kolem ruce, nohy jim lámali a naposled na srdce kolem tlučení, pak na kolo vpleteni a s kolem na sloupkách vyzdvihnuti, a tak u spravedlnosti na kolích provazy uvázání a za několik let jejich těla tam na prach vyschly.

Třetí byl sládek z Mačic, odvolávajíce ho předešlí dva, že není do konání čímž vinen, nýbrž že je se na druhy, když ho nebožtíka bili, díval a hned od nich přeč utíkal, tak

proto že věděl o tom mordu a nepověděl. Seděl po nich přes celou zimu až do roku 1708 do dne 22. Junii. Přece musel hlavu pod meč dát, byl sťat, hlavu na špici a tělo na kole mezi druhy dva zhůru vyzdvihnuté bylo.

(14)

V létu 1707 dne 24. November[is], jmenovitě na svatého Chrisogona, ten čtvrtek aneb ten den před svatou Kateřinou, P[án] Bůh ráčil nám na tento svět dáti dceru, jížto na křtu svatým dáno a je sobě taky sama přinesla jméno Kateřina. Patron její při křtu svatým svatej Matěj apoštol, protož ať ho hledí povšecky dny života svýho ctít a u něj užívat jakožto svýho patrona. Kmotra byla p[aní] kmotra Anna Segová aneb Antonínka, druhá byla p[aní] Dorota Templová, kmotr byl p[an] Šimon Teverný. V tu hodinu já stál zase kmotrem Fuxovi, okřtěn syn Jakuba Fuxa, František jméno mu dáno, jednu hodinu jsou spolu pokřtěni ve čtyři hodiny odpoledne v den před svatou Kateřinou. Svatý Kateřiny bylo <v čtvrtek> v pátek.

Spravedlivě narozena na znamení střelce.

Okřtěna skrz kněze Václava Nigrina, rodič[e] s[t]rakonic[kýho].

(15)

V létu 1709 dne 12. Maii právě poslední neděli po veliký noci aneb šestou neděli po velkonoci, ráno ve dvě hodiny, trefíce se ten den svatého Pankrácia mučedníka, to jest jí[ž] byl z ouplna tejden na boží hod letničnej, P[án] Bůh ráčil nám na tento svět dáti dceru, jíž to jméno na křtu svatým dáno Anna Dorota. Patron její při křtu svatým svatý Matouš apoštol, protož ať ho hledí vždycky v uctivosti mít a k němu důvěrnost a naději mít a k němu se utíkat a poroučet. Kmotra byla p[aní] Anna Segová, druhá p[aní] Dorota Templová, kmotr p[an] Šimon Teverný.

Narozena spravedlivě na znamení blíženců.

Okřtěna od kněze Václava Nigrina, rodiče strakonic[kýho].

Též v tomto roce 1709 od prvního Februarii začal se platit accis ze všeho všudy jak z dobytka, tak z meliva, tak z prodaje jak dobytka, tak obilí prodanýho, in suma ze všeho všudy. Který plat staří lidé, majíc na 90 let, jak živi o tom neslychali ani taky toho neviděli.

V létu 1714 dne 15. Augustus nešťastnej accis skrze patenty svůj konec vzal a mnohé contrabantníky zarmoutil, ale lid všecken velice obveselil a potěšil, že šťastnej konec přišel.

(16)

V létu 1710 dne 2. Martii, trefilo se právě v masopustní neděli, na večer aneb v noci 8 hodin, když lidé nejveselejší byli a masopust drželi, jedna dívčice, v službě u Šenhanzlů byla, chtěla do hospody jít. Hospodyně jí odpustit nechtěla, ona pak přes vůli její přece chtěla jít, jakýmpakkoliv způsobem dostala niakej malej kousek svíčky a chtěla jíti průjezdem, v tom svíčka jí v ruku páčila, ona pak hodila ten kousek svíčky a byla tu nedaleko sláma, a tak ta sláma chytla, tudy se zapálilo, shořelo domů 5, Papírníkovéj chlívy, Templový chvíly a Jindrovi 3 kusy hovězího dobytka se zadusilo, a tak potom byla niakej čas v šatlavě, potom pryč od města vypověděna byla. To se stalo u Antonína Šenhanzla.

Tohož roku 1710 a toho měsíce, totiž 11. Martii, to jest devátej den, trefilo se první outerý v postě o trhu, byl den svatý Roziny po druhým ohni, to jest devátej den po druhým ohni, zapálilo se zase na předměstí u Říhy Kroupy aneb u zámečníka, ve 2 hodiny zpoledne shořelo domů 8 [a] Franclova stodola u svatýho Jana. Přines uhlí z pivovara a nedal pozoru na ně, ono se zejžlo, a tudy nebozí sousedi skrze jeho nevopatrnost do veliký škody přišli. Na předměstí mezi Lotojc a mezi Vaněrkou Janem kolářem.

(17)

Léta páně 1711 dne 5. Januarii, to bylo právě ten den přede Třima králi, bylo jich v outerek, Pán Bůh všemohoucí prostředkem šťastnou smrtí z tohoto bídnýho světa povolati jest ráčil k věčnosti dobrej a šťastnej nebožku Dorotku, manželku mou, v pondělí okolo hodiny čtvrtý, na večer, byl svátek svatýho Telesfora papeže, to jest právě ten večer přede Třima králi, jejížto tělo pochováno jest ten den po svatých těch Třech králích, to je ve středu dne 7. Januarii, jejíž to tělo pochováno jest v městě Horažďovicích, u svatých Apoštolův Petra a Pavla, naproti dveřům špitálu anebo ať řeknu u samý kaple. Tělo její v pánu odpočívá. Pán Bůh rač jí dáti lechké odpočinutí, veselé a radostné zmrtychvstání a v slávě věčnej na tvář stvořitele a vykupitele, Krista Pána, Ježíše, věč[n]é patření a s ním na věky kralování.

Témuž panu faráři, který nás odával, ten její taky tělo pochovával, byli jsme spolu 7 let a 7 neděl, a tak jak jemu dáno bylo od odávání 5 zl[atých], tak taky i od pochovávání dámu mu bylo 5 zl[atých].

(18)

Poněvadž pak v tom vůle boží byla, aby nás Bůh v tak malých letech rozloučil od sebe, z toho buď jeho svaté jméno pochváleno, že pak jsme spolu pod ten všecken čas v mravých, ctnostech a svatých pobožnostech spolu živi byli, z toho buď Pánu Bohu chvála, poněvadž on taky nám se spolu jistě Bůh sjíti dal a z jeho svatý božský vůle a jeho vnuknutí jsem ji sobě oblíbil a ona mně též z vnuknutí ducha svatého sobě oblíbila, protož zde jsou dva, anebo tři, ve jménu mém, právě já jsem uprostřed nich, a tak taky Bůh všemohoucí též s námi byl, tak že pod ten všecken čas, co jsme spolu byli, dycky v lásce, svornosti a upřímnosti v dobrém, sobě povolujíc, spolu živi jsme byli. A tak vinčuji též sobě, když mě Pán Bůh z tohoto bídného světa povolati ráčí, aby mý tělo a mé kosti spolu podle kostí jejích, pakli by bylo po delších letech, tedy v místě, aneb v hrobě jejím, tělo a kosti mé odpočívaly, očekávajíce hlas trouby, vstaňte mrtví podťte k soudu, abychom sme spolu vstanouc v tělých oslavených, a za beránkem se berouce, na jeho slavnou tvář tvářemi našimi patřili a jemu čest, chválu a slávu na věky vzdávali a s ním se radovali.

(19)

Léta Páně 1713 dne 23. Aprilis Pán Bůh z tohoto bídného světa povolati jest ráčil, nebožku Annu Dorotu, dceru mou, 4 léta stáří byla, to jest jmenovitě na svatého Vojtěcha, patrona českého. Na ráno den jmenovitý svatého Jiří její tělo pochováno jest u svatých Apoštolův Petra a Pavla v městě Horažďovicích též naproti špitálu podle nebožky matky svý, blíž ke zdi, její tělo při ní odpočívá. Pán Bůh jí rač dát lehké odpočinutí, též veselé a radostné zmrtyýchvstání.

Pochována skrze kněze Václava Nigrina, faráře horažďovskýho. Na svatého Vojtěcha po 4. hodině odpolední, dy sme na letanie odešli, Pán Bůh z tohoto světa povolati ji k sobě ráčil.

V létu 1712 dne 3. November[is] dostal jsem se do nevděčný mně marný slávy, to jest do rady, kteroužto marnou slávu nepovděčně jsem přijal.

(20)

V létu 1713 v tomto roce veliký hlad a nouze mezi lidma byla, tak že lidé trávu, lebedu, kopřivy a jiný těm podobný byliny jedli, i otruby za nejlepší potravu měli. Ale ta všecka potrava jim k nezdraví jim byla, takže po té potravě mnozí se ztrávil, někteří jako pištěc otekli, jiní m[d]lobou již chodit nemohli, jen vrávorali, mnozí, jdouce na žebrotu, na cestách zemřeli, jakož se i u města zde stalo. Jeden žebrák,

jdouce ze žebroty z města do Lhoty za lesy, na cestě u pole Jakuba Eliáše hladem umřel, jinčí sotva nohy přes práh z[d]víhali mdlobou. Pro Boha prosili, aby se nad ním smilovali a kus chleba jen s hubú [?] aby mu dali, by se občerstviti mohl. I taky v našem městě chleba neměli, jen čtyři, ostatní v celým městě všickni jej hledali a kupovat museli. Tak velký draho nebylo, toliko strych žita za 3 zl[atý] bylo, ale pro nedostatek peněz, který skrze accis [vzešel], lidé velmi nuzní a vyšumovaní [?] byli, že sobě zač věrtel žita koupiti neměli. Za druhý všecko obilí Němci do Bavor, do Říše odcaď z Čech přes pasy vyvezly, dyž pasy jim nezapověděli, dokud co v Čechách bylo. Až nouze a hlad pomalu se rozmáhal, teprve na hranicích a pasích zavříno bylo, a tak v Čechách otruby a jinčí byliny za nejlepší potravu byly.

(21)

Kdež lidé velmi staří to dosvědčovali, že mají na 90 let, že žita na 7zl[atých] strych bylo, že takový nouze nezakusili, a takovýho nedostatku mezi lidem neviděli jako nyní je. A mnozí dokud živi budou, na nouzi a hlad tohoto roku 1713 nezapomenou, to se zběhlo před novým.

Téhož roku v nový hojná ouroda zase všeho bylo jak obilí, všeho hojnost P[án] Bůh ráčil dát. Ovoce, zelí, zahradních věcí zase hojnost bylo, 1 st[rych] žita zase bylo v nový za 1 zl[atý]. Na budoucí rok 1714 jinačeji je nouze naučila hospodařit, hned při svatým Václavě na hranicích a pasích zapovědino bylo z Prahy od Jich Milosti krajským hejtmanům, aby ani jeden věrtel obilí z Čech a země přes hranice se nevyvážel, tak aby zase budoucně nouze a hlad v zemi nepovstal.

Mnozí lidé na ten rok nezapomenou, dokud živi budou, nebo taková nouze a hlad byl. Tak těžkej a se neobejdoucí velmi byl. Tak jak jsem sám od mnoha lidí slyšel, že na tu nouzi a velmi zlej rok do nejdelší smrti nezapomenou a na něj pamatovat budou.

(22)

Téhož roku 1713 v měsíci Augusti až do vánoc začal se v městech pražských velmi veliký mor tak, že počítajíc všeho lidu na morovou ránu zemřelýho na 50 tisíc. Ten rok a ten čas taky Matěj Brejchový z Prahy sem do Horažďojc ze študií před morem poodešel.

V našich Horažďojcích, uslyšíce o takové morní ráně a lidu z Prahy semotam ucházejícího, aby nějaké nemoce nakažlivý sem nepřinesli, vartovati se začali a město vartou osadili. Ráno 8 hodin modlení zvonili, <i> odpoledne v 6 hodin na

modlení se zvonilo. Nejprve na prostřed rynku se modlívali pod oblaky, potom ale pro zimu a slotu aneb bláto v podzimku zběhlé do kostele jak dopoledne, tak i odpoledne na modlení lid se scházel, a to celý rok trvalo. Buď P[ánu] Bohu chvála že nás Bůh od takové morové rány vysvoboditi ráčil.

(23)

V témž roce 1713 v měsíci Octob[ris] a November[is] dobytek hovězí padal, tak počítajíc všeho dobytka hovězího co ho padlo – 160 kusů do Jarova do jam vyváženěj a zahrabanej byl, kdež taky mně padlo 8 kusů, totiž krávy 4, jalový 4. Zůstalo mně z 41 kusů jalovičky 3.

V létu 1714 v měsících Februa[rrii], Martii, Apri[lis] a Maii velmi velký mor na ovcích byl tak, že sotva čtvrtý díl jich ostalo. A velmi mnoho ovčínů prázdných a zavřených bylo. A čeládka propuštěna, nemajíce co pásti. Sem tam chodili a nemoha dostati služby, na vojnu velmi mnoho se jich dalo.

V létu 1714 dne 15. Augustus nešťastnej accis skrze patenty svůj konec vzal.

V témž létu 1714 dne 5. Septemb[ris], buď P[ánu] Bohu čest a chvála, byla renovati, a tak z mé nehodné povinnosti jsem byl skrze spisy a dobrých lidí vzácný přímlyvy propuštěn.

(24)

V létu 1714 d[n]e 8. Augustus, to jest tu středu před svatým Vavřincem, bylo ho ten čas v pátek, Pán Bůh prostředkem šťastnou smrtí z tohoto světa povolati jest ráčil nebožku Annu Malkovskou. Pochováno jest tělo její u svatých Apoštolův Petra a Pavla podle věže pod Václavem při velkém blíž oltáři. Pán Bůh jí rač dát lehké odpočinutí, veselé a radostné zmrtvýchvstání.

V témž roce 1714 dne 11. Augustus, to jest hned ten den po svatým Vavřinci, čtvrtek den po nebožce Anně Malkovskej, Pán Bůh prostředkem šťastnou smrtí z tohoto světa povolati jest ráčil nebožku Dorotu Malkovskou, mateř mou. Pochováno jest tělo její v městě u svatých Apoštolův Petra a Pavla naproti špitálu. Pán Bůh jí rač dát lehké odpočinutí, veselé a radostné zmrtvýchvstání. Jedna ve středu a druhá v sobotu z tohoto světa na cestu věčnosti se odebraly.

(25)

V létu 1717 dne 24. Octob[ris] Franta šel ponejprv na študia do Krumlova.

V létu 1718 velebný p[an] páter Václav Nigrin v zámku umřel, dne 1. Maii.

V témž létu 1718, dne 18. Junii, stal se v horažďovském zámku veliký mord. Purkrabí Jiří Čermák rozkázal jednoho podanýho tak bít, až jej do smrti zabili. Nevěda s ním co sobě počít, jej po smrti oběsili a zase odřezali, do sudu dali, nočně do rybníka novodvorskýho jej do vody z toho sudu vyhodili. Ve dne lidé našli ho na vodě, pokřik se udělal, že se Chaloupka utopil. Vytáhše z vody, vidouc tělo i hlavu ztlučenou a zproraženou, že by nebyl utopen, ale zabit a do vody hozen, p[an] farář maloborský uhlídajíc tělo a jinčí hodnověrní lidé, že jest zohavené a ztlučené, jej týž p[an] farář na posvátný místo na Malý Bor to tělo vzal a náležitě pochoval. Když se to ale po nějakým půl letu proneslo, zase to tělo vykopali a je felčarové prohlíželi, že jest ještě na hlavě, ač od těla odpadlé, všecky rány merkovati bylo, je bedlivě prohlídli, potom zase do téhož místa aneb hrobu složili a zprávu Jich Milostem o té věci dali.

(26)

V létu 1724 dne 10. Junii přimaširovala kumpanie 1. pěchoty vojáků na vintřkvartýr, z Peldřimova do Horažďojc.

Téhož roku 1724 na den Porciunculy Franta jest do řádu s[vatéh]o Františka menších bratří byl oblečen a přijat.

NB. Toto pro paměť zpytoval a zaznamenal † nebožtík dobré paměti slovutný p[an] Jan starší Malkovský, bývalý radní zdejšího města Horažďovic. Po jeho smrti začal něco znamenat strejček jeho Matěj Malkovský novo-hospodský.

V létu 1719 dne 31. Januarii za noci v půl osmý hodině zapálilo se u vdovy Motlový. V rynku shořely domy 4, Hladíková, vdova Motlová, Brejlojc, Petrojc.

(27)

Roku 1739 dne 11. Decembris v pánu usnul a život svůj šťastně dokonal slovutný pan Jan starší Malkovský, vlastní manžel nebožky paní Doroty bejvalé Radvanické, již ale jmenována býti má Malkovská, kterážto svůj život dokonala hned roku 1711

dne 5. Janu[arij] tak, jakž sám její milý p[an] manžel zaznamenal. Nyní již oba v pánu zemřeli. Ať skrze milosrdenství boží v svatém pokoji odpočívají.

Roku 1717 zima velká se začala hned při svatým Šimonisty, <merznout> merznout počalo a tuhé mrazy uhodily, takže na mnoha místech rybníky měly k lovení spuštěny a již skory lovit se mělo. Dyž ale <tuhý> velký mrazy uhodily, odlovení (kde víc ještě vody bylo) přestat museli. Kde ale již málo vody bylo, takový rybníky velmi pracně s ublížením na zdraví loveno

(28)

s velikou škodou, že ryby jak mohli, vybírali a ledy tloukli. Ledy do sklepů neb do lochů hned při svatým Martině se vozily a do svatý Kateřiny na zdejším panství všudy v hospodách navezeny byly. Na našiom [!] obecním pros[t]ředním rybníce taky nemalá škoda byla, nebo okolo svatého Šimonistě lovit měli. Dyž ale velký mrazy uhodily, rybník již spuštěnej zase přizastavili, dyž ale malá voda, byly ryby již v týhodny po svatej Školastice, neb raděj ten neděli po svatým Matěji, se hnauly, to již bylo roku 1740, však jich asi 40 centnýřů ven dostali, asi 30 kusů vokounů, některou štiku, ostatní.

Téhož roku velký rybník obecní, již dvě léta seděl, ryby nápodobně na něm se hnauly, z těch něco málo se dostalo, ostatní.

(29)

Item téhož roku na ovcích veliká škoda bylo. Městem ovčiny prázdný vostaly nebo doma se jim muselo klást potrava, hned od s[vaté]ho Martina na tejdén před ním až do s[vaté]ho Josefa jedno stejně ustavičně.

Liber Memorabilium – 15. pag. <pre> Comendata ecclesia Prachinensis: pro Divinis et Lytoniis a meridie persolvendis in festo S. Adalberti M. Curato superaddt 1 zl[atý] pro <dekretio> divinis in dedicatione capellae S. Clementis beneficiatus Parvoborensis percipit 2 zl[até] 27 [krejcarů] sequenti vero de perugitur suffragium St. Missae pro ibidem in Domino requieventibus.

1688 byla metla – u dveří – k oltáři za sklo – 1778 se ptal pan farář po ní a byla mu zpráva dána od starých měštěninů.